

Jaakko Alatalo & Tuomas Tikkala

**SUKUPUOLISENSITIIVISYYTTÄ JA SOSIAALISTA
VAHVISTAMISTA KIRJALLISUUDEN KUVAILEMANA**

**SUKUPUOLISENSITIIVISYYTTÄ JA SOSIAALISTA
VAHVISTAMISTA KIRJALLISUUDEN KUVAILEMANA**

Poikien Talo – Oulu

Jaakko Alatalo ja Tuomas Tikkala
OPINNÄYTETYÖ
Syksy 2014
Sosiaalialan koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu oy

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)

Tekijät: Jaakko Alatalo ja Tuomas Tikkala
Työn nimi: sukupuolisensitiivisyyttä ja sosiaalista vahvistamista kirjallisuuden kuvailemana
työn ohjaajat: Kaija Bakala ja Aira Vanhala
Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2014
Sivumäärä: 42 + 14 liitesivua

Sukupuolisensitiivisestä työstä sekä varsinkin sukupuolisensitiivisestä poikatyöstä on suomeksi kirjoitettu verrattain niukasti ja hyvin hajanaisesti. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvata jo olemassa olevaa tietoa sukupuolisensitiivisestä työotteesta kohdennettuna poikatyöhön ja kuinka se on yhteydessä sosiaaliseen vahvistamiseen kirjallisuuden perusteella. Poikien Talo - Oulu on toiminut vasta noin vuoden ajan ja työntekijät ilmaisivat tarpeensa koonnista sukupuolisensitiivisyydestä ja sosiaalisesta vahvistamisesta.

Teoreettisen viitekehyksen opinnäytetyölle muodostivat sosiaalinen vahvistaminen, sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolisensitiivinen työote. Opinnäytetyö toteutettiin kirjallisuuskatsauksena. Käytämme kirjallisuuskatsauksessa kuvailevaa metodia johtuen tutkitun tieteellisen tiedon vähäisyydestä. Aineisto kerättiin useista Internetin tietokannoista, kuten ARTO, Aleks, Melinda, Ebsco, Google Scholar, Theseus ja Tampub.

Tutkimuksessa haimme vastausta siihen, miten sukupuolisensitiivisyys ja sosiaalinen vahvistaminen ovat yhteydessä kirjallisuuden perusteella. Kirjallisuuskatsauksemme hakuprosessin kautta aineistoon valikoitui seitsemän eri lähdettä, joista esittelemme tärkeimmät tulokset. Olemme tuloksiin koonneet tietoa niin sukupuolen määrittelystä ja vaikutuksista sekä sukupuolisensitiivisyydestä määritelmänä ja työotteena sekä ohjaajan roolista sukupuolisensitiivisessä työotteessa. Nämä tuloksissa esittelemämme huomiot ovat valikoituneet silmällä pitäen tutkimuskysymystämme ja ovat suorassa tai epäsuorassa yhteydessä sosiaaliseen vahvistamiseen. Työotteena sukupuolisensitiivisyys voi vapauttaa yksilön elämässä sellaisia voimavaroja ja ajatusmalleja, jotka edesauttavat ihmisen osallisuutta yhteiskunnassamme. Kehitysehdotuksina toivomme seurantatutkimusta konkreettisista vaikutuksista poikien elämään talon toiminnassa sekä poikien sosiaalisten vahvistamisen tarpeiden kartoitusta.

Avainsanat: Sosiaalinen vahvistaminen, sukupuolisensitiivisyys, sukupuolisensitiivinen työote, poikatyö

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Jaakko Alatalo and Tuomas Tikkala
Title of thesis: Gender Sensitivity and Social Empowerment as Pictured in Literature
Supervisors: Kaija Bakala and Aira Vanhala
Term and year when the thesis was submitted: Fall 2014
Number of pages: 42 + 14 appendix pages

Our thesis was made for Poikien Talo – Oulu, their aim is social empowerment for boys and young men ages 12 to 28. Their work is guided by gender-sensitivity and individual encountering. Poikien Talo - Oulu has existed only a year and employees expressed need for some sort of compilation of knowledge about gender-sensitivity the goal of which is social empowerment.

The theoretical frame for thesis lies within social empowerment, gender sensitivity and gender sensitive work. This writing work was produced as literary overview and we have used descriptive method because the literature is limited and our aim was to gather information. Data was collected from several source databases such as ARTO, Aleksis, Melinda, Ebsco, Google Scholar, Theseus and Tampub.

Our research question was how gender sensitivity and social empowerment are linked in the literature. We have gathered information about defining the gender, how its definition affects and what kind of attention it needs. We also write about definition of gender sensitivity, how to use it on one's work and what kind of role does the counselor have while using this knowledge in the work. Social empowerment and gender sensitivity can unleash individual resources and transform thinking patterns so that young can participate to society as themselves.

We have concluded that more research on the specific area and its subjects is needed. It would be interesting to see follow-up study on what effects the social work with boys has had and what kind of needs boys have concerning social empowerment and gender sensitive work. We are also interested if young men in Oulu region have any special needs.

Key words: Social empowerment, gender-sensitivity, a boy work

*Oletko sinä
ori, ruuna vai tamma?
Mieti asiaa!*

-Pikku Samurai

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	SOSIAALINEN VAHVISTAMINEN	9
2.1	Sosiaalipedagoginen lähestymistapa sosiaaliseen vahvistamiseen.....	10
2.2	Sosiaalinen ulottuvuus ja – vahvistaminen.....	12
3	SUKUPUOLISENSITIIVISYYS JA SUKUPUOLISENSITIIVINEN TYÖOTE 15	
3.1	Sukupuolisensitiivinen työote.....	15
3.2	Sukupuolisensitiivinen poikatyö.....	16
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	18
4.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys.....	18
4.2	Tutkimusmetodologia	19
4.3	Aineiston hankinta	21
4.4	Aineiston analyysi.....	22
4.5	Luotettavuus.....	23
4.6	Eettisyys.....	23
5	TULOKSET	25
5.1	Sukupuoli ja -identiteetti.....	25
5.2	Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolisensitiivinen työote.....	27
5.3	Ohjaajan rooli	29
5.4	Johtopäätökset.....	31
6	POHDINTA.....	34
	LÄHTEET	39
	LIITE 1: Hakumatriisi	
	LIITE 2: Tulosten koonti lähteittäin	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tarkoituksena on muodostaa kuva alan oppimateriaalista, alan asiantuntijasivustojen julkaisuista, ammattilehdistä, ammattikirjallisuudesta sekä opinnäytetöistä tietoa sukupuolisensitiivisyydestä ja sosiaalisesta vahvistamisesta poikatyön näkökulmasta. Opinnäytetyön toteutusmenetelmänä on käytetty kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, jonka avulla pyrimme tuottamaan tietoa Poikien Talon käyttöön tai paljastamaan tutkimusta vaativia aiheita. Poikien Talolla on tarve tämän kaltaiselle materiaalille, jolla voidaan esimerkiksi perehdyttää vapaaehtoisia ja uusia työntekijöitä sekä luoda pohjaa Poikien Talon toiminnalle. Poikien Talon toiminta perustuu sosiaaliselle vahvistamiselle ja sukupuolisensitiiviselle työotteelle ja heillä on tarve vahvistaa näiden tietoperustaa. Opinnäytetyö on siis ajankohtainen sillä Poikien Talo – Oulu on opinnäytetyötä tehdessämme ollut toiminnassa vasta alle vuoden. Tästä eteenpäin käytämme Poikien Talo – Oulusta nimitystä Poikien Talo.

Poikien Talon toiminta alkoi Oulussa syksyllä 2013 Oulun Seudun Setlementti ry:n hallinnoimana ja kokonaan RAY:n rahoittamana hankkeena, joka työllistää kaksi työntekijää ja vakiinnuttaa vasta toimintaansa.. Kevään 2014 haasteena ja tavoitteena on markkinoida toimintaa, jotta nuoret ja pojat löytävät paikan ja sen palvelut. Poikien Talo on avoin kaikille miespuolisille 12-28-vuotiaille ja sen haasteena on löytää kohderyhmään kuuluvat pojat ja nuoret. Kohderyhmä määräytyy sen mukaan, mitä muut toimijat eivät onnistu tavoittamaan. (Markus, haastattelu 13.2.2014). Poikien Talo on matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jossa tehdään yksilötyötä sekä järjestetään ryhmätoimintoja. Oulun Poikien Talolla käy nuoria, joilla voi olla pulmia sosiaalisissa suhteissa, kiinnittymisessä/kuulumisessa ”johonkin” ja kavereiden saamisessa sekä ystävyysuhteiden ylläpitämisessä. Yksilö- ja ryhmätoiminnoissa toimintaa ohjaa sosiaalinen vahvistaminen ja sukupuolisensitiivisyys. Toiminnan tavoitteena on sosiaalinen vahvistaminen ja siihen pyritään sukupuolisensitiivisellä työotteella. Työssämme paneudumme myös sen alakäsitteeseen sukupuolisensitiivinen poikatyö.

Sosiaalinen vahvistaminen, sukupuolisensitiivisyys ja voimavaralähtöisyys on toiminnan ideologia, jotka näkyvät toiminnassa antamalla nuorille tilaa olla oma itsensä.

Toiminnan tarkoituksena on kehittää nuorten sosiaalisia taitoja ja itsevarmuutta turvallisessa ympäristössä, jossa nuoret voivat toteuttaa itseään ja kasvaa omanlaisekseen mieheksi vapaana stereotyyppisistä oletuksista. (Markus, haastattelu 13.2.2014).

Nuoret kohdataan yhdenvertaisina riippumatta taustoista. Tällä pyritään ehkäisemään ongelma-keskeisen ajattelun syntyä ja nuoren leimaamista ongelmaiseksi. Toimintamuotoina ovat yksilötyö, avointoiminta (avoimet ovet & K-18 kahvit) sekä ryhmätoiminta, jossa ajatuksena on ryhmäläisten yksilöllisen tuen tarpeen huomioiminen. Poikien Taloon tutustuminen on mahdollista ryhmittäin vaikka koululuokan tai opiskelijaryhmän kanssa sovitusti. Toimintaan kuuluu myös verkkotyö irc-galleriassa Byströmin chatissa. (Poikien Talon esite, Oulun Seudun Setlementti ry.)

Poikien Talo tarjoaa toimintaa erityisryhmille, kuten maahanmuuttajille, mielenterveysongelmista kärsiville sekä nuorille, joilla on kehitysviivästymiä. Poikien Talo pyrkii kuitenkin olemaan leimaantumatta tietyn erityisryhmän nuorille miehille ja pyrkii olemaan avoinna kaikille. Suurin osa Poikien Talolla kävijöistä tulevat talolle ohjastusti, eli usein ohjaava taho on sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja, koulukuraattori, vanhempi tai jokin virallinen taho. Tämä kertoo siitä, että Poikien Talon kävijöillä on yleensä jokin tarve tämänkaltaiselle toiminnalle. Poikien Talo ei ole itsessään virallinen taho, eli se ei kerää asiakasrekisteriä tai henkilötietoja. Sillä pyritään luontevuuteen ja luottamuksen synnyttämiseen sekä vältetään viranomaisuutta. (Markus, haastattelu 13.2.2014).

Oulun lisäksi Poikien Taloa pidetään myös Helsingissä, jonne se perustettiin Kalliolan Nuoret ry:n nelivuotisen hankkeen (2011-2014) myötä. Helsingin Poikien Taloon voi tulla viettämään aikaa tai keskustelemaan pojan elämään liittyvistä askarruttavissa aiheista. Poikien Talo tarjoaa myös tukea kriisivaiheissa esimerkiksi perhesuhteisiin liittyen. Palvelut ovat kohdennettu erityisesti syrjäytymisvaarassa oleville lapsille ja nuorille. Palveluissa otetaan huomioon yksilölliset erityispiirteet ja –tarpeet. (Poikien Talo, hakupäivä 22.11.2013) Poikien Talot ovat kuitenkin itsenäisiä toimijoita, joilla löytyy yhteisiä piirteitä, mutta kehittävät toimintaansa alueellisten tarpeiden mukaan. Poikien Talo ei myöskään ole rekisteröity tavaramerkki, kuten Tyttöjen Talo on. (Markus, haastattelu 13.2.2014).

Sosiaaliselle vahvistamiselle on tarvetta ajassamme, johon kuuluu jatkuvaa muutosta sekä vahvaa polarisaatiokehitystä. Tämä näkyy kahtiajakona, joka asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan elämisen peruselementeissä sekä suhteessa toisiinsa. Nuorisotyöttömyys koskettaa yli 10 prosenttia 15-24 -vuotiaista. (Herranen & Lundbom 2011, 6-7.) Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan huhtikuussa 2014 työttömiä oli 241 000. Esimerkiksi syyskuussa 2010 työttömiä oli 183 000, joten työttömyys on edelleen lisääntynyt viime vuosina (Tilastokeskus, hakupäivä 13.11.2014.)

Sukupuolisensitiivisyydellä voidaan tarkoittaa sukupuolinäkökulman huomioonottamista kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja toiminnoissa. Sitä voidaan määrittää kykyä tunnistaa sukupuolten välinen erilaisuus sekä erot tarpeissa sekä viestintätavoissa. Se on myös kykyä kuunnella ja havainnoida miesten ja naisten erilaisuutta eri konteksteissa. Sukupuoleen liitetään aina tiettyjä arvoja sekä asenteita, joita sukupuolisensitiivisyys pyrkii tunnistamaan ja tekemään näkyväksi. Tasa-arvon todellisen toteutumisen kannalta on pidetty edellytyksenä sukupuolisensitiivisyyttä. (Anttonen 2007, 1-8.)

2 SOSIAALINEN VAHVISTAMINEN

Nuorisolain (72/2006) 2. pykälän kolmannessa momentissa määritellään sosiaalista vahvistamista. Sen mukaan sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan ”nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämäntaitojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi”. Yksiselitteistä määritelmää sosiaaliselle vahvistamiselle ei kuitenkaan ole ja sellaisen antaminen ei ole välttämättä edes tarpeellista. Sitä voidaan kuitenkin määrittää kokonaisvaltaiseksi elämänhallinnan tukemiseksi, mikä näyttäytyy arkipuheessa ehkäisevänä työnä. Elämän nivelvaiheiden tunnistaminen, erilaisten korjaavien toimien tekeminen sekä interventiot mielletään osaksi ehkäisevää työtä. (Mehtonen 2011, 13-29.)

Sosiaalinen vahvistaminen on myöskin moniammatillista yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin ohjaustyötä, mikä painottuu sekin juuri ennaltaehkäisyyn. Sosiaalisessa vahvistamisessa pyritään tilaan, joka koetaan henkilökohtaisena kokemuksena sekä voimaantumisenä. Tavoitteena on parempi elämä, jonka saavuttamiseksi ammatillaiset sekä vapaaehtoiset työskentelevät Poikien Talo - Oulussa. (Mehtonen 2011, 13-29.) Voidaan siis sanoa, että sosiaalinen vahvistaminen on syrjäytymisen ehkäisyä, mutta terminä sosiaalinen vahvistaminen korostaa tavoiteltavia asioita. Tällä ajattelulla pyritään tasapainottamaan ongelma- ja ratkaisukeskeistä ajattelua.

Lapsiperheiden asema yhteiskunnassa on heikko. Yksinhuoltajaperheiden määrä vuonna 2009 oli 12.3 prosenttia. Vuonna 2011 köyhyysrajan alapuolella eli 900 000 suomalaista (Tilastokeskus, hakupäivä 13.11.2014). Tämän kaltainen eriarvoisuus näkyy esimerkiksi kaikilla eri kouluasteilla. Yhä enemmän on sekä aikuisia että nuoria opiskelijoita, jotka pärjäävät koulumaailmassa mainiosti. Samalla myös niiden koululaisten ja opiskelijoiden määrä on kasvanut, joilla on lähtökohtaisesti heikommat valmiudet selvittää opiskelun arjesta ja jotka tarvitsevat erityisiä tukitoimia koulutuksessaan. Kasvavana joukkona ovat myös ne nuoret, jotka eivät syystä tai toisesta ohjaudu tai hakeudu mihinkään koulutukseen. Kahtiajako näkyy myös muille palveluntarjoajille. Esimerkiksi kolmannen sektorin toimijat ovat turvana yhä useammalle yksilölle tai

yhteisölle, jotka ovat vaarassa pudota työn, koulutuksen tai itsenäisen toimeen tulemisen piiristä. (Herranen & Lundbom 2011, 6-7.)

Jokainen meistä voi tarvita jossain elämän vaiheessa sosiaalista vahvistamista, tukea, ohjausta ja neuvontaa. Se ei välttämättä tarkoita suuria toimenpiteitä, vaan enemmänkin sitä, että tukea on tarjolla juuri oikeaan aikaan. Sosiaalisessa vahvistamisessa huomioidaan sekä yksilö- että yhteisötaso, jotka toimivat suhteessa toisiinsa. Yksilö, joka voi hyvin, jaksaa toimia myös yhteisössä aktiivisesti. Samoin yhteisöt voivat toimia yksilön hyvinvointia edistävänä tekijänä. (Herranen & Lundbom 2011, 6.) Syytä on kuitenkin muistaa, että välttämättä kaikki ne nuoret, jotka viettävät hiljaiseloa, eivät välttämättä koe olevansa syrjäytyneitä, vaikka yhteiskunnan määrittelemät kriteerit syrjäytymiselle täytyisivätkin (Harju 2005, 136).

Aikaisemmin on puhuttu enemmän syrjäytymisestä ja sen ehkäisystä, mutta nykyään pyritään käyttämään erilaista lähestymistapaa myönteisemmän ajattelun kautta. Tästä tulee termi sosiaalinen vahvistaminen. Sosionomin työ on usein pohjimmiltaan sosiaalista vahvistamista, mutta olisi myös hyvä kyetä tekemään sitä tietoisesti. Tällöin pystytään arvioimaan sen toteutumista ja tarvittaessa korjaamaan toimintatapoja. Yksi sosiaalisen vahvistamisen osa-alueista on sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolisensitiivinen poikatyö, joihin paneudumme työssämme.

2.1 Sosiaalipedagoginen lähestymistapa sosiaaliseen vahvistamiseen

Sosiaalipedagoginen työ kohdistuu sinne, missä ihmisen yhteiskunnallinen subjektius, osallistuminen ja osallisuus, sosiaalinen identiteetti, elämänhallinta ja täyspainoinen itsensä toteuttaminen yhteiskunnan jäsenenä ovat puutteellisesti kehittyneitä tai uhattuina. Haasteena onkin kaikenlainen huono-osaisuus, mikä ilmenee eri-ikäisten ja eri elämäntilanteissa olevien ihmisten vaikeuksina selviytyä arjen tehtävissä (Hämäläinen 1997, 73). Etsittäessä keinoja syrjäytymisen ehkäisyyn ja lievittämiseen on välttämätöntä kiinnittää huomiota paitsi yhteiskunnan rakenteisiin myös ihmisen yhteisöllisyyteen. Kuulumalla Poikien Talo – Oulun kävijäkuntaan nuoret rakentavat identiteettiään, ylläpitävät elämänlaatuaan ja saavuttavat jokapäiväisessä elämässä tarvittavia valmiuksia vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin (Hämäläinen 1999, 15).

Sosiaalipedagogialla on erikoinen jännite, kun tavoitteena on yhteiskuntaan integroiminen ja toisaalta emansipaatio, jonka ideana on vapautua itsetoteutetuista tukahduttavista yhteiskunnallisista pakotteista. Tästä huolimatta termit ovat toisiaan täydentäviä ja tasapainottavia. Ääriesimerkkinä täysin omaehtoisesti toimivat yksilöt, jotka täyttävät omia tarpeitaan toisten kustannuksella aiheuttavat kestäättömän tilanteen yhteiskunnassa. Ei ole myöskään suotavaa uhrata yksilöä yhteisön edun nimissä. Yksilön on luotava henkilökohtainen suhde yhteisöönsä ja yhteiskuntaan tai sen osiin, jotka ovat elämänhallinnan kannalta mielekkäitä. Kaikenlainen pakottaminen ja yhteiskuntaan sopeuttaminen on ristiriidassa subjektiivisuuden edistämisen kanssa. Kaikkea mitä sosiaaliseen järjestykseen kuuluu, ei ole syytä hyväksyä varauksetta. Jokaisella on mielikuva miehestä ja naisesta tai pojasta ja tytöstä, mutta harvemmin ne ovat täysin samanlaisia. Samoja piirteitä varmasti on, mutta yhteiskunnan tasolla ja mediassa erot helposti kärjistetään ja yleistetään. Integraatio ei tarkoita yhteisön epäkohtien hyväksymistä, vaan kykyä toimia yhteiskunnassa ja instituutioissa, joita ovat muun muassa koulu, ihmissuhteet ja työ. (Hämäläinen 1999, 15.)

Sosiaalipedagoginen työ pyrkii ehkäisemään ja lievittämään sosiaalisia ongelmia sekä huono-osaisuutta ihmisen elämän osa-alueilla, jotka ovat yhteiskunnallisen osallisuuden sekä yksilön kehityksen kannalta olennaisia ja edistämään yhteiskuntaan integroitumista syrjäytymisen heikentäessä elämisen laatua, elämän hallintaa ja hyvinvointia. Poikien Talo – Oulu pyrkii omalta osaltaan purkamaan huono-osaisuutta tai pikemminkin ennaltaehkäisemään sellaisten syntymistä huomioimalla syrjäytymisvaarassa olevia poikia. Keskeinen kysymys onkin, miten yhteiskunnassa pitäisi kohdella niitä ihmisiä, jotka eivät kiinnity odotetulla tavalla yhteiskuntaan vaan syrjäytyvät, käyttäytyvät poikkeavasti ja ajautuvat marginaaleihin. Tähän liittyvä toinen kysymys koskee sitä, miten syrjäytymistä ja epäsosiaalisuutta eri muodoissaan voidaan ja pitäisi ehkäistä ja lievittää (Hämäläinen 1999, 31). Poikien Talo – Oulussa annetaan nuorten olla omanlaisiaan, annetaan tutkia hallitusti rajoja ja pyritään ehkäisemään sellaista käyttäytymistä, mikä vahingoittaa nuorta. Samalla myös luonnollisesti harjoitetaan sosiaalista kanssakäymistä ja nuoret voivat saada sellaista palautetta, mitä he eivät muilta tahoilta ole saaneet. Yksilö on tiedostava subjekti eli toimija, joka on tietoinen itsestään, ympäristöstään sekä menneestä ja tulevasta. Sosiaalipedagogiikan tavoitteena on tukea tätä subjektiivisuutta, arjessa selviytymistä ja omatoimisuutta. Mönkkösen mukaan ihminen on myös yhteisöllinen toimija joka kehittäessään

vuorovaikutustaitojaan lisää oman elämänsä mielekkyyttä, parantaa elämönhallintataitojaan ja ottaa vastuuta itsestään, yhteisöstään ja yhteiskunnasta. Sosiaalipedagogiikan perimmäinen kysymys on, mikä ihminen on yhteiskunnassa ja miten tavoitellaan hyvää, inhimillistä, oikeudenmukaista ja solidaarista elämää. (Mönkkönen 1999, 22).

Huono-osaisuudella on taipumus kasaantua: huono-osaisuus yhdellä elämänalueella - esimerkiksi terveyden, koulutuksen tai ihmissuhteiden alueella – tuottaa usein huono-osaisuutta muillakin elämänalueilla. Kasautumista voi tapahtua sekä yksilön elämässä että usein myös perheittäin ja suvuittain, joka on syytä huomioida hahmottaessa työn kohdetta ja työskentelyä. (Hämäläinen 1999, 15).

Ihmisen ajatellaan olevan ainutkertainen, ihmisarvon omaava persoona, joka kasvaa ja kehittyy yhteydessä toisiin persooniin. Jokaisen ollessa ainutkertainen, jokaisen nuoren kehityskulku on hieman erilainen. Tällöin nuori kokee elämää, oppii palautteesta, tekee valintojaan ja sitoutuu niihin. Näin nuori kasvaa arvioiden elämäänsä ja yhteiskuntaa kriittisesti ja osaa tietoisesti ohjata omaa elämäänsä. (Hämäläinen 1999, 15). Myös sukupuolisensitiivisen näkemyksen mukaan jokainen luo oman käsityksensä sukupuoliroolistaan ja toteuttaa sitä parhaaksi kokemallaan tavalla yksityisesti ja julkisesti peilaten toimintaansa vallitsevan yhteisön näkemyksiin.

2.2 Sosiaalinen ulottuvuus ja – vahvistaminen

Sosiokulttuurisen näkemyksen avulla tuetaan kulttuurista osallistumista, sisällön tuottamista ja edistetään elämänlaatua parantavaa toimintaa. Sosiokulttuurisessa näkemyksessä on olennaista vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa, jolloin jaetaan kulttuurista tietoa, tuotetaan sitä yhdessä luoden uutta tietoa rakentaen pohjaa näkemykselle yhteisöstä ja lopulta myös yhteiskunnasta. Jokainen yhteisön jäsen osallistuu rakentamaan yhteiskuntaa osallistuen sen toimintaan muun muassa koulutuksen, harrastusten ja työn kautta. Sosiokulttuurista ajattelua voidaan lähestyä kolmen ulottuvuuden kautta, joita ovat kulttuurinen ulottuvuus, sosiaalinen ulottuvuus ja kasvatuksellinen ulottuvuus. Nuorten kanssa työskennellessä tavoitellaan luovuuden ja ilmaisun monipuolista kehittämistä, mielekästä toimijuutta ryhmässä, jossa nuori on osallisena opettelemassa lähiyhteisöön sulautumista sekä nuoren persoonan ja

identiteetin kehittymistä sekä elämänhallintataitoja (Niemi 2001, 18–28.)

Erilaisten ryhmien kanssa työskentely edellyttää kunkin ryhmän integraatio- ja identiteettiongelmiensa erityispiirteiden tuntemusta, jolloin täytyy perehtyä ongelmien yleiseen teoreettiseen luonteeseen sekä yksilöllisiin elämäntilanteisiin. Tässä työssä pureudutaan nuorten poikien eli Poikien Talon kohdeasiakkaisiin kohtaamiin ongelmiin, joita ovat muun muassa yksinäisyys, elämänhallinnalliset ongelmat ja osallisuuden puute. Ehkäisemällä näiden ongelmien kehitystä tai syntyä voi yksilö kehittyä paremmilla valmiuksilla yhteiskunnalliseksi tekijäksi. Ennaltaehkäisy on kannattavaa, vaikka syrjäytyminen, sosiaaliset ongelmat ja näiden riskit voivat olla hankala tunnistaa mikäli nuori ei itse hakeudu palveluiden piiriin ja silloinkin ongelmien idut voivat jäädä käsittelemättä johtuen sanoittamisen hankaluudesta ja erilaisista maailmakuvista. Jotkut pahat ongelmat voivat vaatia psykiatrista hoitoa, johon sosionomeilla ei ole työkaluja saatikka valtuuksia puuttua, mutta sosionomi voi omalla työllään vahvistaa kyseisen hoidon tehokkuutta tekemällä omaa työtään koska päämäärä on sama. Sosionomilla tulee olla myös valmiuksia osata ohjata asiakasta oikeisiin palveluihin. Ponnistelut ihmisen sosiaalisen identiteetin vahvistamiseksi, sosiaalisten suhteiden jäsentämiseksi sekä elämänhallinnan ja yhteiskunnallisen osallisuuden saavuttamiseksi usein tukevat psykiatrista hoitoprosessia ja päinvastoin (Hämäläinen 1999, 15.)

Itseapuun auttaminen ja itsekasvatuksellisten prosessien käynnistäminen sekä vahvistaminen niin yksilöiden elämässä kuin ryhmissä ja yhteisöissä ovat sosiaalipedagogisen työskentelyn keskeisiä periaatteita ja tavoitteita. Usein niihin lisätään ihmisten rohkaiseminen ja aktivointi realistiseen toimintaan elinolojensa kehittämiseksi ja arjen ongelmien kohtaamiseksi ja ratkaisemiseksi sekä kannustaminen itsensä kehittämiseen ja itsetoteutuksen tiellä olevien esteiden pois raivaamiseen.

Sosiaalipedagogiikan sovellusalueita voidaan jäsentää yksinkertaisesti sosiaalisten ongelmien luokitusten pohjalta. Köyhyys, avuttomuus ja poikkeavuus eri muodoissaan sekä syrjäytyminen ja sosiaalinen deprivatio ovat sosiaalipedagogisen työn keskeistä toimintakenttää. Kullakin ongelma-alueella on omat erityispiirteensä. Keskeisiä työmuotoja ovat mm. erilaiset toiminnalliset pedagogiat ja terapiat, yhteisökasvatus eri muodoissaan, pedagoginen ryhmätyö sekä yksilö- ja perhekohtainen neuvonta. Sosiaalipedagogisten toimintaperiaatteiden soveltaminen ja työskentelytapojen

kehittäminen erilaisiin ongelmiin ja ongelmaryhmiin sopiviksi vaatii monipuolista tutkimus- ja kokeilutoimintaa sekä työn menetelmällistä kehittämistä. (Hämäläinen 1997, 35).

3 SUKUPUOLISENSITIIVISYYS JA SUKUPUOLISENSITIIVINEN TYÖOTE

Naisten ja tyttöjen yhteiskunnallinen asema koetaan heikommaksi kuin miesten ja poikien. Viime vuosina tasa-arvotyössä on kuitenkin alettu puhumaan enenevässä määrin myöskin poikien ja miesten asemasta. Tasa-arvo ei tarkoita vain sukupuolten välistä yhdenvertaisuutta vaan myös suvaitsevaisuutta. Tämä taas tarkoittaa sitä, että jokaisella on oikeus toteuttaa itseään erillään perinteisistä sukupuolirooleista sekä ympäristön luomista paineista ja odotuksista. Aikuisten esimerkki pienille pojille ja tytöille on ensiarvoisen tärkeää, sillä ihmisen omakuva muodostuu elävässä elämässä saaduissa käytännön kokemuksista ja ympäristön vaikutuksesta. (Holm & Laukkanen 2007, 6-20.)

Sukupuolisenänsitiivisyyteen kuuluu myös sellainen ajattelutapa ja toiminta, jossa kyetään arvostamaan sekä sukupuolen, että seksuaalisuuden monimuotoisuus. Se voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että työ- tai kouluyhteisössä kaikkia jäseniä kohdellaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti sekä huomioidaan sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuutta. Näin kyetään olemaan arvottomatta heteroseksuaalisuutta toivottavaksi ja ainoaksi oikeaksi tavaksi sukupuolen ja seksuaalisuuden ilmaisemiseen. (Anttonen 2007, 1-8.)

3.1 Sukupuolisenänsitiivinen työote

Varpu Punnonen määrittää sukupuolisenänsitiivistä työotetta työksi, jossa tunnistetaan sukupuolen tuomat vaikutukset ihmisen elämään sekä tämän tekemiin ratkaisuihin. Kyseessä ei ole kuitenkaan sukupuolen luontaisten käyttäytymismallien vahvistamisesta, vaan niiden tunnistamisesta ja näkyväksi tuomisesta. Tällöin puhutaan siis siitä, että ollaan tietoisia odotuksista, joita yhteiskunta asettaa miehenä ja naisena olemiseen. Kun nämä on tunnistettu ja tiedostettu, pystytään käsityksiä muuttamaan sallivampaan suuntaan molempien sukupuolien osalta. Nuoren kokemat ongelmat voivat paljastua vasta luottamuksen muodostuttua ja tämä vaatii aikaa sekä työntekijältä herkkyyttä tunnistaa nuoren omat mielenkiinnon kohteet ja ettei näin vahingossa vahvisteta vallitsevia sukupuolistereotyyppioita. (Punnonen 2007, 521-540.)

Sosiaalinen sukupuoli tarkoittaa sitä, kun käsityksemme sukupuolesta rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Yhteiskunta asettaa tietyt oletukset sekä miehen että naisen sukupuolta koskeviin rooleihin. Esimerkiksi ollessamme vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa, sukupuoli asettaa tietyt ennako-odotukset keskustelukumppanista. Samoin sukupuoli määrittää sallivamman asenteen toimia tietyllä tavalla. Tämä tarkoittaa sitä, että sukupuoli voi olla esteenä ihmiselle toteuttaa asioita, mitä itse haluaisi. Voidaan pohtia esimerkiksi, että voiko tyttö olla äänekkäs ja dominoiva, mutta silti tulla ymmärretyksi. Tai minkälaisia ammatinvalintoja, luonteenpiirteitä, pukeutumistyyliä tai harrastuksia sukupuoleen liitetään? Koulu on yksi hyvä esimerkki ympäristöstä, jossa sukupuoleen liittyvät roolit kärjistyvät. Perinteisesti äänekkästä ja vilkasta poikaa ymmärretään paremmin, kuin samoin käyttäytyvää tyttöä, jolta odotetaan hillitympää käyttäytymistä. (Punnonen 2007, 521-540.)

Sukupuolisensitiiviseen työhön liittyy myös omat haasteensa. Punnonen toteaa artikkelissaan, että uuden toimintatavan tuominen vanhan tilalle aiheuttaa jännitteitä, mikä vaikeuttaa kehittäjien työtä. Uuden työotteen esilletuominen vaatii hänen mukaansa sitä, että asia esitellään hillitymmin ja kaunistellen, jolloin ydinajatus jää helposti pois. Siksi täytyykin miettiä, pitääkö sukupuolten välisestä tasa-arvosta puhua avoimesti vai onko järkevämpää keksiä vaihtoehtoisia ilmaisumuotoja asian edistämiseksi. Uuden kokeileminen luo kuitenkin aina mahdollisuuden onnistumiseen sekä epäonnistumiseen. Hän myös toteaa, että juuri nuorisotoiminta voi tarjota paikan erilaisille identiteettikokeiluille ja identiteetin etsintään, jossa on mahdollista etsiä ja löytää itselle sopivia olemisen tapoja. (Punnonen 2007, 521-540.)

3.2 Sukupuolisensitiivinen poikatyö

Sukupuolisensitiivistä nuorisotyötä koskevissa kirjoissa puhutaan sekä pojista, että tytöistä. Sukupuolisensitiivisellä poikatyöllä tarkoitetaan poikien erityistarpeiden ja ongelmien tunnistamista heidän voimavarojensa löytämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja elämänhallinnan tukemiseksi. Tämän toteutumista varten tarvitaan poikia kutsuvia tiloja ja palveluja sekä molemmille sukupuolille suunnattuja ryhmiä. Aiemmin on kehitelty vain tytöille suunnattua toimintaa. Pojille suunnatulle toiminnalla

on noussut esille tarve sekä poikien itsensä että poikien kanssa työtä tekevien tahojen kanssa. (Hoikkala & Sell 2007, 524-528.) Viime vuosina onkin kehitetty pelkästään pojille suunnattua toimintaa lähinnä erilaisten hankkeiden myötä muun muassa Helsingin Poikien Talon ja Poikien Talo – Oulun myötä.

Sukupuolisensitiivisessä poikatyössä keskeinen ajatus on, että pojat tarvitsevat luotettavien aikuisten läsnäoloa, tukea, itsestään välittämistä, ja arvokkuuden tunteita omana itsenään. Tehtävänä on myös nuorien kannustaminen näkemään itsessään omat taipumuksensa ja rohkaista heitä tekemään valintansa niiden mukaan, eikä tyytyä vain ulkoapäin katsottuihin malleihin. Poikien häiriökäyttäytymistä, mielenterveydenongelmia, päihteiden käyttöä sekä syrjäytymistä voidaan ennaltaehkäistä lisäämällä poikien turvallisuudentunnetta ja omanarvontuntoa. (Hoikkala & Sell 2006, 527.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Poikien Talon toiminta-ajatus suuntautuu vahvasti sosiaaliseen vahvistamiseen sekä sukupuolisensitiivisyyteen, joten heillä on tarvetta saada kattavaa tietoperustaa näistä aiheista. Työmme tarkoituksena on kirjallisuuskatsauksen avulla kuvailla toiminnan kannalta olennaista ja jo olemassa olevaa tietoa.

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla alan oppimateriaalista, alan asiantuntijasivustojen julkaisuista, ammattilehdistä, ammattikirjallisuudesta sekä opinnäytetöistä tietoa sukupuolisensitiivisyydestä ja sosiaalisesta vahvistamisesta.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykseksi muotoutui kysymys, jolla pyrimme vastaamaan Poikien Talon tiedon tarpeeseen.

1. Miten sukupuolisensitiivinen työote ja sosiaalinen vahvistaminen ovat yhteydessä kirjallisuuden perusteella?

Tavoitteena on etsiä tietoa sukupuolisensitiivisestä poikatyöstä, joka on osa sukupuolisensitiivisyyttä. Sukupuolisensitiivisyys kuuluu myös sosiaaliseen vahvistamiseen, minkä takia pidämme senkin mukana tutkimuskysymyksessä. Näillä valinnoilla varmistetaan se, että löydämme hakutuloksia ja aineistoja sukupuolisensitiivisestä poikatyöstä, koska nämä asiat nitoutuvat toisiinsa. Yläkäsitteet huomioiden säilyy myös työn laajuus ja näkökulma.

Sosiaalinen vahvistaminen ja sukupuolisensitiivisyys valittiin toimeksiantajan toiveesta, heidän toimintansa perustuessa näihin ideologioihin. Koska teemme työn Poikien Talolle, haluamme keskittyä nimenomaan poikia koskeviin aineistoihin, mutta tutkimusaineistoa kerätessämme haemme tietoa laajemmilla hakusanoilla, koska lähteet voivat olla sovellettavissa poikatyöhön. Näin varmistamme, että saamme tarpeeksi kattavan kuvan tutkittavasta aiheesta.

Sisäistämällä tietoperustan tietoa ja syventämällä sitä kuvailevan kirjallisuuskatsauksen muodossa, kehitämme ammatillista osaamistamme. Perehtymällä sukupuolisensitiivisyyteen pyrimme herkistämään ammatillista ajatteluamme sukupuolen tuomille vaikutuksille sosiaalisissa tilanteissa. Kun tunnistamme tämän ajattelutavan, pystymme sanallisesti tuomaan esille sukupuoliroolitettuja olettamuksia, jota ihmiset tuovat esille toiminnassaan ja viestinnässään tiedostamattaan. Tämä on ammatillinen matka, jossa kehitymme työkokemuksen lisääntyessä aina paremmin huomioiden työmme eettiset puolet, joita nousee kokemuksemme karttuessa asiakastyössä, johon pyrimme aktiivisesti soveltamaan sukupuolisensitiivisiä näkemyksiä.

Opinnäytetyössä pyrimme lisäämään tietouttamme sosiaalisen vahvistamisen vaikutuksista yhteiskunnassamme, nuorten mahdollisuuksista osallistua yhteisöön sekä yksilöä tukevista toimenpiteistä. Opinnäytetyön luonne on tutkimuksellinen, koska käytimme tutkimusmetodina kirjallisuuskatsausta. Se on myös kehittävä koska luovutamme työmme Poikien Talo – Oulun käyttöön, joka toivottavasti pystyy hyödyntämään koontiamme. Samalla kehitämme omaa ammatillista osaamista perehtymällä sukupuolisensitiivisyyden tematiikkaan ja edistämme omaa tutkimus- ja kehittämisoosaamista läpikäymällä tieteellisen tutkimusprosessin.

4.2 Tutkimusmetodologia

Tutkimusmetodina käytämme kirjallisuuskatsausta, jonka avulla pystymme syventämään tietoa asioista, joista on jo olemassa olevia tutkittuja tietoja ja tuloksia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 123). Kirjallisuuskatsausta on määritelty tutkimuskirjallisuuteen perustuvaksi täsmälliseksi, systemaattiseksi ja toistettavaksi menetelmäksi, jonka avulla voidaan arvioida, tunnistaa ja tiivistää asiantuntijoiden olemassa oleva ja julkaistu tutkimusaineisto. Aineiston perustana on aikaisempi korkealaatuinen tutkimustyö ja niistä johtopäätökset. (Salminen 2011, 5.)

Kirjallisuuskatsaus sisältää koottua tietoa tietyltä rajatulta aihealueelta. Kirjallisuuskatsauksessa etsitään vastausta tutkimuskysymykseen (Leino-Kilpi 2007, 2.) Tutkimusmateriaaliksi kirjallisuuskatsaukseen kelpaavat Salmisen (2011, 31) mukaan

tieteelliset lehdet, tieteelliset monografiat ja muu tutkimuskirjallisuus, julkisyhteisöjen selvitykset, kansainvälisten organisaatioiden raportit ja tieteellisten järjestöjen julkaisut sekä muiden asiantuntijaorganisaatioiden tutkimukset ja selvitykset. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa käytämme kuitenkin myös ammattilehtiä, opetuskirjallisuutta ja alan julkaisuja.

Salminen jakaa kirjallisuuskatsaukset kolmeen perustyyppiin, jotka ovat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yleiskatsaus ilman tiukkoja rajoja ja sääntöjä. Tutkimuskysymykset voidaan määritellä väljemmin kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa ja meta-analyysissä, jossa tutkimuskysymykset määritellään tiukemmin. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkittavaa ilmiötä voidaan kuvata laaja-alaisesti tai luokitella tarkemmin siihen liittyviä ominaisuuksia. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on laadullisen tutkimuksen työote (Salminen 2011, 4, 6.)

Päädymme käyttämään kirjallisuuskatsauksessa kuvailevaa metodia johtuen tutkitun tieteellisen tiedon vähäisyydestä. Käyttämämme narratiivinen katsaus keskittyy kuvaamaan aiheen kehitystä historiallisesti luomalla laajan kuvan aiheesta. Cooper (1989, 15) tiivistää tutkimuksen vaiheet viiteen kohtaan seuraavasti: tutkimuskysymyksen asettelu, aineiston hankkiminen, arviointi, analyysi sekä tulkinta ja tulosten esittäminen. Vaiheittain tarkasteltuna kuvaileva kirjallisuuskatsaus vastaa systemaattista kirjallisuuskatsausta.

Kirjallisuuskatsaus etenee vaiheittain, ensin laaditaan tutkimussuunnitelma ja määritellään täsmälliset tutkimuskysymykset, joita voi olla yhdestä kolmeen. Tämän jälkeen päätetään katsauksen teossa käytettävät menetelmät, valitaan käytettävät hakutermit ja tietokannat sekä määritellään tutkimusten valintaa varten tarkat sisäänotto- ja poissulkukriteerit. (Johansson 2007, 3, 6.) Toisessa vaiheessa valitaan mukaan otettavat tutkimukset arvioimalla ne sisällön ja laadukkuuden mukaan. Tutkimusten laadun arvioinnissa voidaan käyttää erilaisia mittareita ja koottuja kriteereitä. Valittavien tutkimusten tulee olla asetettujen tutkimuskysymysten kannalta olennaisia. (Johansson 2007, 6.) Kolmannessa vaiheessa raportoidaan tulokset sekä tehdään johtopäätökset ja mahdolliset suositukset. Tutkimuksen kaikkien vaiheiden tarkka kirjaaminen on tärkeää, jotta vältetään virheitä, osoitetaan tulosten pätevyys sekä

mahdollistetaan toistettavuus. (Johansson 2007, 6 - 7.)

Poikien Taloon toimintaan liittyvän lähdeaineistoon perehtymisen myötä opinnäytetyön aihe rajautuu koskemaan sosiaalista vahvistamista, sukupuolisensitiivisyyttä ja sukupuolisensitiivistä työtettä. Tutkimusmenetelmäksi valittiin kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jonka toteutuksessa huomioitiin opinnäytetyön laajuus, ajalliset resurssit ja aineiston saatavuus.

4.3 Aineiston hankinta

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineiston hankinnan tavoitteena on tunnistaa kaikki katsauksen kannalta relevantti tieto (Kokko, haastattelu 27.3.2014.) Opinnäytetyön tarkoituksena on muodostaa kuva alan oppimateriaalista, alan asiantuntijasivustojen julkaisuista, ammattilehdistä, ammattikirjallisuudesta sekä opinnäytetöistä tietoa sukupuolisensitiivisyydestä ja sosiaalisesta vahvistamisesta poikatyön näkökulmasta. Tietolähteenä käytämme suomenkielisiä tietokantoja, kuten ARTO, Aleksis, SUOMA ja Melinda. Vieraskielisistä tietokannoista hyödynnämme Ebsco, Academic Search Elite sekä ERIC. Lisäksi etsimme tietoa Google Scholarista. Suomenkielisistä alan tieteellisistä lehdistä käytämme sellaisia julkaisuja, kuten Aikuiskasvatus, Janus, Kasvatus, Kuntoutus, Psykologiaa, Sosiologia sekä Yhteiskuntapolitiikka. Alan asiantuntijajulkaisuja etsimme Sosiaaliportista, Tietoportista, Kuntoutusportista, Sosiaalialan osaamiskeskuksen, Mannerheimin lastensuojeluliiton sekä lastensuojelun keskusliiton julkaisuista. Valitsimme edellä mainitut kokoelmat tietokannoista, koska Oulun ammattikorkeakoulun oppilaille kuuluu automaattisesti käyttöoikeudet näihin aineistoihin tällä hetkellä.

Hakusanoina käytimme opinnäytetyössämme esiintyviä käsitteitä erilaisin katkaisumerkein ja yhdistelmin. Työmme kannalta olennaista oli sisällyttää poikatyön näkökulma hakutuloksiin, joten hyödynsimme Boolean operaattoreita yhdistäessämme hakusanoja. Hakusanoina käytimme suomenkielisissä aineistoissa ”sukupuoli*”, ”sosiaali*”, ”nuorisotyö*”, ”syrjäyty*”, ”sensitiivi*”, ”vahvista*”, sekä englanninkielisissä ”social empowerment”, ”gender sensitivity”. Eri tietokannoissa käytimme eri yhdistelmiä kyseisillä hakusanoilla. Google Scholarissa lisäsimme myös poikatyö -hakusanan, koska hakutulosten määrä mahdollisti sen. Englanninkielisissä

tietokannoissa voi olla enemmän kirjoituksia aiheesta, joten hakusanat muovautuvat eri tavoin. Hakusanoista muodostimme excel –taulukon (liite 1).

Hakuprosessissa ensimmäisessä vaiheessa valitsimme sopivia tutkimuksia otsikon perusteella jonka jälkeen arvioimme aineistoa tiivistelmän perusteella. Tiivistelmästä on käytävä ilmi teoksen liittyminen sosiaaliseen vahvistamiseen, sukupuolisensitiiviseen työhön ja erityisesti poikien kanssa tehtävään työhön. Jos tiivistelmän mukaan aineisto täyttää selkeästi sisäänottokriteerit tutustumme koko tekstiin tarkemmin. Sisäänottokriteerimme ovat seuraavat:

1. Aineiston on oltava tutkimuskysymystemme kannalta olennaista. Tekstin tulee käsitellä sukupuolisensitiivisyyttä tai sosiaalista vahvistamista.
2. Aineiston tulee jollakin tavalla käsitellä poikatyötä tai oltava sovellettavissa.
3. Aineiston julkaisujankohta on välillä 2004-2014.
4. Teksti on joko suomen- tai englanninkielinen.
5. Aineisto on kokoteksti, eikä vain abstrakti.

4.4 Aineiston analyysi

Tiivistämällä aineistoa tai pilkkomalla aineisto osiin voidaan valitusta analysoitavasta aineistosta karsia epäoleellinen tieto pois, tällöin puhutaan aineiston teemottelusta. Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys tai -kysymykset ohjaavat aineiston pelkistämistä. Tutkimusaineistoa käydään läpi huolellisesti lukemalla ja sisältöön perehdytään poimimalla ja merkitsemällä pelkistettyjä ilmauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109 - 110.)

Tietokannoista saadusta aineistosta tarkistimme sisäänottokriteerit, jonka jälkeen tarkastelimme teoksen sisältöä ja sen vastaavuutta tutkimuskysymykseen. Karsimme pois lähteet, joissa ei puhuta aiheestamme tai aihetta vain ohimennen sivutaan. Jäljelle jääneet teokset luettiin ja sisällön olennaisesti liittyessä teemoihimme, ne otettiin tarkempaan tarkasteluun ja tuloksiin. Teemoiksi nousi lähdeaineiston perusteella sukupuoli, sukupuolisensitiivisyyden määrittely, sekä ohjaajan rooli työtteen käyttäjänä, koska useammassa lähteessä puhutaan aiheesta. Aineistoa keskustelutettiin kunnes saatiin vastaus tutkimustehtävään. Analyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn,

jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112.) Kokosimme valitsemistamme lähteistä lyhyet referaatit. (Liite 2).

4.5 Luotettavuus

Laadittaessa kirjallisuuskatsausta tulee olla kriittinen kerättyä aineistoa kohtaa, koska luotettavuuteen vaikuttaa paljon onko tarkasteltu sitä, mitä sen oli tarkoitus tarkastella (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2010, 154). Näkökulmien valinta vaikuttaa työn kattavuuteen ja niiden valinta on perusteltu tilaajan tarpeesta ja tarjottavista palveluista johtuen. Aineiston valintaa tehdessä on syytä pyrkiä tuoreeseen aineistoon ja pitää aineistopohja autoritäärisesti hyväksyttynä, mutta näyttäisi siltä, että joudumme ottamaan mukaan myös vähemmän tieteellistä aineistoa, mikä on perusteltua tiedon luonteella. Eli tieto on hajanaista ja siitä on kirjoitettu suhteellisen vähän.

Opinnäytetyö on toteutettu parityönä, mikä lisää työn luotettavuutta. Työ on pyritty toteuttamaan huolellisesti ja tarkasti. Pyrimme tarkastelemaan opinnäytetyössämme hyödynnettäviä tutkimuksia ja muita lähteitä huolellisesti ja kriittisesti. Molemmat tutkijat arvioivat toistensa kirjoittamaa tekstiä ja keskustelemme mahdollisista tulkinnoista. Tiedonhaussa käytimme luotettavia kansainvälisiä ja suomalaisia tietokantoja. Aineistojen ja tietokantojen valinnassa käytimme apuna tiedonhaun ohjausta, jota on saatavilla yksikkömme kirjastosta ja ohjaavilta opettajilta. Tiedonhakuprosessi kuvataan tarkasti, jotta se olisi uudelleen toistettavissa. Tutkimukseen valittu aineisto on julkaistu luotettavissa lähteissä. Opinnäytetyö on toteutettu OAMK:n virallisten raportointiohjeiden mukaisesti ja se on julkisesti saatavilla.

Työtämme tehdessä on muistettava sosionomin ammatilliset ja eettiset periaatteet. Tätä noudattamalla pyrimme välttämään väärät tulkinnat ja liian suorat johtopäätökset aineisto tutkiessamme ja sitä kirjoittaessamme. Väärät ja epäeettiset tulkinnat voivat vaikuttaa työmme luotettavuuden ja eettisyyden kyseenalaistamiseen.

4.6 Eettisyys

Jokaisella kansalaisella on osallistumisoikeus hänen elämäänsä koskeviin päätöksiin tai toimiin ja tällä työllä pyritään siihen vahvistamalla asiakkaan ja yhteisön vahvuuksia löytämällä ja voimistamalla. Poikien talon toimintaperiaatteet vahvistuvat ja saavat suuntaa käytettävästä teoriasta ja edistää toiminnan jatkuvuutta. Poikien Talolla ja sukupuolisensitiivisyydellä on tavoitteena kohdata asiakkaat kokonaisina sekä sellaisena, kun he itse kokevat olevansa ilman haitallisia sukupuolinormeja tai asenteita, joita sukupuolisensitiivisellä toiminnalla pyritään hälventämään. (Talentia 2005, 8).

Yksi keskeisimmistä sosiaalityön arvoista on yhtäläinen ihmisarvo. Kaikkia ihmisiä tulee kunnioittaa riippumatta suorituskyvystä, uskonnollisesta vakaumuksesta, rodusta tai henkilökohtaisista ominaisuuksista. Tärkeitä arvoja sosiaalialantyössä ovat muun muassa itsemääräämisoikeus, oikeudenmukaisuus ja yhteinen vastuu yhteisöstä ja sen jäsenistä. Tavoitteena on asiakkaan kuulluksi tuleminen ja asiakkaan mahdollisuus osallistua oman tilanteensa käsittelyyn. (Kanaoja, Karjalainen, Laiho, Lähteinen, Marjamäki, Sarvimäki, Seppänen 2007, 54) Sosiaalialan ammattilainen toimii heikossa asemassa olevien asiakkaiden puolestapuhujana ja huolehtii heidän oikeuksiensa toteutumisesta (Talentia 2005, 9).

Tieteen etiikan pulmat liittyvät aineiston hankintaan ja tutkimukseen osallistuvien kohteluun, tieteellisen tiedon soveltamiseen, käyttämiseen ja vaikuttavuuteen tai tiedeyhteisöön. Piittaamattomuus hyvistä tieteellisistä käytänteistä voi ilmetä tutkimuksen huolimattomana toteuttamisena, törkeinä laiminlyönteinä, lähteiden ja lähdeviitteiden epätarkkana kirjaamisena tai tulosten harhaanjohtavana raportointina. Kirjallisuuskatsausta tehdessä ei tarvitse huomioida tutkimuskohteiden tunnistettavuutta tai rahoituksen vaikutusta tutkimustuloksiin. Katsauksen mahdollistaa opintotuki sekä Oulun ammattikorkeakoulun tarjoamat resurssit. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012-2014, hakupäivä 4.10.2014).

5 TULOKSET

Seuraavissa kappaleissa käydään lyhyesti läpi teemoja, joita kirjallisuuskatsauksessa nousi esille. Teemoittelu muodostui kirjallisuuskatsauksen lähteiden tarjoaman tiedon perusteella ja yhdistimme eri lähteissä kerrotut asiat saman teeman alle. Sosiaalisesta vahvistamisesta puhuttaessa hyödynnämme myös tietoperustassa esittelemäämme sosiaalipedagogista puolta.

5.1 Sukupuoli ja -identiteetti

Jotta voidaan ymmärtää sukupuolisensitiivisyyden vahvistavat vaikutukset, on syytä perehtyä tarkemmin siihen mistä sukupuolisensitiivinen ajattelu lähtee, eli sukupuoleen. Rissanen (2012, 14–26, 40-42) kertoo opinnäytetyössään, että sukupuoli jakautuu kahteen sukupuoliluokkaan; mies ja nainen. Hän kuitenkin tähdentää, että sukupuoli on monimuotoinen kokonaisuus, eikä se ole selitettävissä pelkästään selkeänä viivana miehen ja naisen välillä. Sukupuolisensitiivisyydessä perusajatuksena on, että sukupuoli on muutakin kuin biologiaa. Sukupuoli on yhteiskunnallinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja historiallinen kokonaisuus. (Rissanen 2012, 14–26, 40-42).

Sini Hast ja Tiina Toivanen (2011, 38-39) avaavat omassa teoksessaan sukupuolen määritelmää lisäten siihen näkökulmia. Heidän mukaansa sukupuoli voidaan määrittellä myös geneettisesti sekä erilaisten fyysisten ominaisuuksien mukaan. Sukupuolta voidaan määrittää kahdeksan eri osa-alueen avulla. Nämä kahdeksan osa-aluetta ovat sukurauhasten eli munasarjojen ja kivesten määrittämä sukupuoli, hormonien määrittämä sukupuoli, vartalossa ja sen ulkopuolella sijaitsevien sukuelinten määrittämä sukupuoli, toissijaiset sukupuolen tunnusmerkit kuten karvoitus tai rinnat, sukupuoliroolit, yksilön sukupuoli-identiteetti, seksuaalinen suuntautuminen sekä kromosomaalinen sukupuoli. Ihminen kokee ja ilmaisee sukupuoltaan eri tavoin elämänsä eri vaiheissa, jonka myötä sukupuoli sekä seksuaalisuus saavat erilaisia sisältöjä ja merkityksiä lapsuudessa, aikuisuudessa sekä vanhuudessa. (Hast & Toivanen 2011, 38-39).

Sukupuolen biologisten eroavaisuuksien myötä miehille ja naisille kehittyvät erilaiset toiminnan ja olemisen tavat, joista muodostuvat sukupuoliroolit. Sukupuoliroolit ovat opittuja käyttäytymismalleja, kuinka naisen tai miehen kuuluu toimia. Sukupuoliroolit voivat vaikuttaa esimerkiksi silloin, kun yksilö valikoi harrastuksiaan tai ammattia. Sukupuoliroolit asettavat monesti naiset ja miehet eriarvoiseen asemaan, esimerkiksi työelämän piirissä. Käsitteellä sukupuoli-identiteetti tarkoitetaan yksilön käsitystä omasta itsestään miehenä tai naisena. Sukupuoli-identiteetin kehittyminen on mutkikas prosessi, jossa hormoneilla ja keskushermostolla on tärkeä rooli. Yksilö luo nais- tai miesidentiteettiään eli käsitystä itsestään ja oman ruumiin kelpaamisesta, monen vuoden ajan ennen kuin hän saavuttaa sukupuolikypsyyden. (Hast & Toivanen 2011, 38-39).

Sukupuolta, sukupuoliroolia sekä yksilön sukupuoli-identiteettiä määrittävät myös yhteiskunnan luomat sukupuolistereotypiat. Niillä tarkoitetaan yksilön ominaisuuden, taidon tai kyvyn liittämistä sukupuoleen. Sukupuoleen kohdistetaan nykyisin paljon erilaisia ennakkoluuloja, jotka korostavat naisen ja miehen roolien vastakkainasettelua. Esimerkkejä sukupuolistereotypioista voisi olla vaikkapa oletus, että kaikki pojat ovat aggressiivisiä ja kilpailuhenkisiä ja tytöt puolestaan ovat kilttejä, tunteellisia ja omaavat vahvan hoivavietin. Sukpuolistereotyyppien näkyväksi tekeminen ja kyseenalaistaminen ovat tärkeitä, koska niiden purkaminen on edellytyksenä uuden syntymiselle. Sukpuolistereotypiat myös rajaavat kaikki yksilöt samanlaisiksi, tyyppillisiksi ”miehiksi” tai ”naisiksi”. Tällöin yksilöllisille eroille jää liian vähän tilaa. Stereotypiat voivat myös ohjata tai kahlita yksilön elämänvalintoja sekä mahdollisuuksia. (Hast & Toivanen 2011, 38-39).

Karman (2009, 22-30) puhuu opinnäytetyössään siitä, että sukupuolella ja sukupuolta koskevilla käsityksillä on vaikutusta ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Sukupuoli määrittää tietyt odotukset ja sallitut toiminnot. Nämä odotukset rakentuvat vuorovaikutuksessa ja erilaisissa sosiaalisissa suhteissa. Sosiaalisella kontekstilla, ympäristöllä ja tilalla, on merkitystä siihen, millaisia odotuksia ihmiselle asetetaan vuorovaikutustilanteissa. Rissanen sekä Hast ja Toivanen käsittelevät samaa tematiikkaa samoista lähtökohdista. Hast ja Toivanen nostavat esiin ennakkoluuloja, jotka korostavat naisen ja miehen vastakkainasettelua. Tämä vastakkainasettelu tulee esiin myös ihmisten vuorovaikutustilanteissa. (Hast & Toivanen 2011, 38-39).

Sukupuolen statusrooli ja sukupuoliroolit muovautuvat ihmisen kasvaessa sosiaalisessa ympäristössä ja ollessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Ihminen muotoutuu sukupuoleen ympäristön positiivisen ja negatiivisen palautteen kautta. (Karman 2009, 22-30.)

Sanna Mäki (2013, 20–30) jatkaa samoilla linjoilla Rissasen, Hast & Toivasen ja Karman kanssa lisäten määritelmään vielä persoonalliset ja juridiset ominaisuudet sekä täsmentäen aikaisemmin mainittuja näkökulmia sukupuoleen. Sukupuolen juridinen ulottuvuus viittaa niihin järjestelmän käytäntöihin, joissa yksilöt merkitään kuuluvaksi mies tai naissukupuoleen. Persoonalliset ominaisuudet viittaavat yksilön henkilökohtaisiin tapoihin ymmärtää ja toteuttaa sukupuoltaan. (Mäki 2013, 20–30).

Sukupuoli on hyvin monimuotoinen käsite ja vahvasti yksilöä sisä- ja ulkopuolelta määrittävä tekijä, joka vaikuttaa suhtautumiseen toisiin ja itseen läpi elämä. Sukupuolen määrittäminen on tärkeä lähtökohta puhuttaessa sukupuolisensitiivisestä sukupuolesta, koska se tarjoaa lukuisia katsantokulmia työotteeseen. Yksin ensimmäisistä piirteistä mitä kohtaamisessa toisesta ihmisestä huomioidaan, on juurikin sukupuoli ja tämä tapahtuu yleensä tiedostamatta tai asiaa sen kummemmin ajattelematta. Sukupuolen tavoitteellinen huomioiminen asiakastyössä voi lievittää tai laukaista jännitteitä, joita ristiriita omien kokemusten ja yhteisön odotusten välillä on luonut.

5.2 Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolisensitiivinen työote

Lähes kaikissa kirjallisuuskatsauksen kautta löytyneissä teoksissa puhutaan siitä, että sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolisensitiivinen työote ovat tärkeänä osana sosiaalista vahvistamista. Kaikissa lähteissämme tätä ei mitenkään suoraan mainita, vaan asiaa täytyy lähestyä niin, että tunnistaa mitä sosiaalinen vahvistaminen on ja mitä siihen liitetään ja miten sitä edistetään. Tämän vuoksi olemme erityisesti hyötynneet kirjallisuuskatsauksemme alussa keräämästämme tiedosta sosiaalisesta vahvistamisesta ja pyrimme avaamaan yhteyksiä sukupuolisensitiivisyyden ja sosiaalisen vahvistamisen välillä.

Sukupuolisensitiivisyyden lähtökohtana on, että sukupuoli on muutakin kuin biologiaa. Sukupuolisensitiivisyydessä otetaan huomioon sekä yhteiskunnallinen, kulttuurinen,

sosiaalinen ja historiallinen kokonaisuus. (Karma 2009, 22-30.) Anttonen (2007, 8-9) puhuu sukupuolinäkökulman huomioimisesta kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja toiminnoissa, sekä siitä, että pyrittäisiin omaksumaan kyky tunnistaa miesten ja naisten erilaisuus, kuten erot tarpeissa ja viestintätavoissa. Sukupuolisensitiivisyyteen liitetään kyky kuunnella ja havainnoida miesten ja naisten erilaisuutta eri konteksteissa. Ajalla paikalla on siis merkitystä siihen, miten ihminen ilmentää omaa sukupuoltaan ja miten se otetaan huomioon.

On kapeakatseista ajatella, että maailmassa on vain kahdenlaisia ihmisiä, naisia ja miehiä. Tällaista ajattelutapaa kutsutaan heteronormatiivisuudeksi, mihin liitetään toive tai oletus kaikkien yksilöiden heteroseksuaalisuudesta. Tällainen ajattelu kaventaa ja rajoittaa ihmisten mahdollisuuksia ilmentää itseään. (Anttonen 2007, 8-9.) Vaikka suvaitsevaisuus ja erilaisuuden hyväksyminen on lisääntynyt, nyky-yhteiskunnassamme elää kuitenkin ajattelutapa, jossa sukupuoli määrittää huomattavasti ihmistä ja asettaa odotuksia. Sukupuolistereotypioita tarkkailemalla jokainen havaitsee niitä ympärillään ja helposti huomaamattaan myös lisää niitä. Mieheyteen ja naiseuteen sisältyy sukupuolisensitiivisesti ajateltuna erilaisuuden mahdollistaminen, oman itsensä ilmaiseminen sellaisena, kuin itse kokee olevansa, joutumatta mukautumaan siihen paineeseen, jota yhteiskunta helposti luo. Tällä on merkitystä ihmisen omaan kokemukseen hyvinvoinnistaan, kokemuksesta siitä, miten tulee hyväksytyksi yhteiskunnassamme ja siitä, kuinka haluaa liittyä ja kokea olevansa osa tätä yhteiskuntaa. Näin ollen ihmisen yksilöllinen sukupuolisensitiivinen hyväksyminen ja kohtaaminen, riippumatta sukupuolistereotypioista, on merkityksellistä sosiaalipedagogisestikin ajateltuna ja on näin sosiaalisesti vahvistavaa.

Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolisensitiivinen työote tukevat sosiaalista vahvistamista. Nimenomaan ennaltaehkäisevänä toimintana se on tärkeää sekä yksilön, että yhteisön kasvun tukemiseksi. Sukupuolisensitiivinen työote tarkoittaa poikien ja tyttöjen erityistarpeiden sekä erityisongelmien tunnistamista ja sen avulla tehtävää nuorten voimaannuttamista, syrjäytymisen ehkäisyä ja elämänhallinnan sekä osallisuuden tukemista. Tavoite on vahvistaa nuorten emotionaalista, sosiaalista sekä kulttuurista hyvinvointia. Sukupuolisensitiivisellä työotteella tuetaan nuoria löytämään omanlainen naiseus tai mieheys erilaisten mallien ja vaihtoehtojen joukosta. Tarkoitus on tarjota erilaisia mahdollisuuksia ja tapoja oppia arvostamaan itseään. Tällainen

toiminta voi olla parhaimmillaan paikka erilaisille identiteettikokeiluille, joiden avulla nuoren on mahdollista löytää oma identiteettinsä ja itselleen sopivia olemisen tapoja, olivatpa ne sitten perinteisempiä tai vähemmän perinteisiä. (Hast & Toivanen 2011, 40-42.)

Tietoperustassa kerroimme Punnosen (2007, 521-540) kirjoittaneen, että sukupuolisensitiivinen ajattelu ei suinkaan tarkoita sitä, että sukupuolten välisiä eroja häivytetään, mikä tarkoittaisi sukupuolineutraalia ajattelua, vaan tuomaan enemmän esille sukupuolen monimuotoisuutta ja niille kuuluvia erityispiirteitä. Tällä tavoin pystytään siis kannustamaan ja auttamaan yksilöä löytämään tila kehittyä omaksi, luontaiseksi itsekseen. Tämä taas edistää yksilön kokemusta siitä, että hän tulee hyväksytyksi yhteiskunnassamme omana itsenään. Myös itsetunnon kehittymiselle on merkityksellistä saada kokemuksia siitä, että minä olen hyvä sellaisena kuin olen. Edelleen on myös oleellista muistaa, että sukupuolisensitiivisen ajattelun mukaan on yhtä hyväksyttävää olla sukupuolistereotyyppioiden mukainen yksilö, jos se on oma kokemus omasta itsestään. Seppilän (2014, 14-16) mukaan sukupuolisensitiivisen kasvatuksen keskeinen lähtökohta on, että sukupuoli ei saisi olla kenellekään toiminnan ja tekemisen este. Elämme kuitenkin maailmassa, jossa tietyistä havaittavista fyysisistä piirteistä seuraa jyrkkää jaottelua. Sukupuolisensitiivisen työotteen avulla tätä sukupuolen mukaan jaoteltua todellisuutta pyritään kehittämään kaikkia huomioivaksi ja tukevaksi. Sukupuolisensitiivisyyden yhtenä tavoitteena on purkaa yksilön mahdollisuuksia rajaavia käytäntöjä antamalla tilaa erilaisille olemisen kokeiluille ja paikan ottamisille.

5.3 Ohjaajan rooli

Kirjallisuuskatsauksessa esittelemissämme teoksissa ilmenee yhteyksiä siihen, että sukupuolisensitiivinen ajattelu ja työote ovat yhteydessä sosiaaliseen vahvistamiseen ja tällöin myös ohjaajan rooli korostuu. Useassa teoksessa, kuten Heikkisen (2011, 9-10) ja Seppilän (2014, 14-16), painotetaan ohjaajan itsereflektiota. Ohjaajan rooliin voidaan liittää myös Rissasen (2010, 14-26, 40-42) esittelemä ajatus ohjatusta pienryhmätoiminnasta nimenomaan pojille suunnattuna toimintona.

Heikkinen (2011, 9-10) sanoo tekstissään, että ohjaajan tulee reflektoida omia opittuja sukupuolistavia käytänteitä ja mihin nämä omat käsitykset pohjautuvat. Kuten aikaisemmin tuloksissa on kerrottu, yhteiskunnan ja yksilön elämään vaikuttavat sukupuolistavat rakenteet, joista ohjaajan tulee olla tietoisena. Miespuolinen ohjaaja ohjaa yleensä poikia toimintoihin, mitkä stereotyyppisesti mielletään poikien jutuiksi. Osaltaan tämä on hyvä, sillä tällöin toteutuu miehen mallin opettelua. Toisaalta tämä voi olla mahdollisuuksia sulkevaa toimintaa, jos ajattelun lähtökohtana on, että kaikkien poikien tulee kiinnostua ja innostua miesohjaajan tarjoamista toiminnoista.

Seppilän (2014, 14-16) mukaan ohjaaja tarvitsee rohkeutta itsereflektioon, jotta pystytään tarkastelemaan omia käsityksiä, toimintoja ja määrittämiä kriteereitä kriittisesti. Jokaisen ammattilaisen on hyvä tunnustaa, että omaa aina ajattelussaan stereotyyppisiä oletuksia, vaikkei niitä juuri nyt kykenisi tunnistamaan. Tämä on ensimmäinen askel siihen, että kykenee nostamaan esille piilossa olevia sukupuolittavia käytänteitä. On hyvä muistaa, että piilossa olevat oletukset ja asenteet vaikuttavat asiakastilanteessa kohtaamiseen. Kriittinen suhtautuminen avaa käytettyjä toimintatapoja ja voi mahdollisesti muuttaa niitä parempaan suuntaan.

Aiemmin sukupuolisensitiivisyyden alla on puhuttu sukupuolineutraalista ajattelusta. Ohjaajan on hyvä olla tietoinen sukupuolen erityistarpeista tai muuten toiminta näkyy enemmän sukupuolineutraalina. Lähtökohtana sukupuolisensitiivisyydelle on ottaa huomioon ja tunnistaa eri sukupuoliin liittyviä erityistarpeita. Tällöin ohjaajan pyrkimyksenä on vahvistaa nuoren emotionaalista, kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Ohjaajan toteuttama sukupuolisensitiivinen työote on sosiaalista vahvistamista ja ennaltaehkäisevää työtä yksilön ja yhteisön kasvun tukemiseksi. (Seppilä 2014, 14-16.)

Ohjaajan roolissa tärkeää on luottamuksen synnyttäminen, jonka tärkein hetki on ensikohtaaminen. Ilman hyvää ensikohtaamista, jatkoa ei välttämättä ikinä tule. Tähän on voinut valmistautua luomalla sopivaa ilmapiiriä ja valmistautumalla kohtaamaan asiakas miettimällä mitä työotetta käyttää ja miten haluaa viedä keskustelua eteenpäin, mutta silloin on huomioitava erityisen tarkasti asiakkaan työskentelyyn tuomat asiat eikä antaa oman suunnitelman jyrätä asiakkaan viestiä, jolloin kohtaaminen voi hänelle jäädä vaisuksi. Vaarana on, että nuorelle tulee kokemus, ettei häntä ole kohdattu, koska keskustelua/tapahtumaa on ohjannut ohjaajan mielikuvat, kuinka hän haluaa

keskustelun etenevän. Ohjaajan tulee alusta asti antaa nuorelle tilaa tuottaa omia asioitaan, jotta tapaamisista saadaan luonnollisia ja luottamuksellisia. Sitten voidaan alkaa ohjaamaan keskustelua enemmän nuoren mieltä painaviin asioihin ja työstämään tarvittavia asioita. Tärkeää onkin pitää huolta, ettei kohtaaminen saa valmiiksi määritellä tai lokeroida nuorta. Tämä työntekijän ei-tietämisen tila on avainasemassa tavoitettaessa myös pojat, jotka eivät sovi valtaviirran määrittelyyn. (Seppilä 2014, 14-16.)

Rissasen (2010, 14–26, 40-42) mukaan ohjattu pienryhmätoiminta voi olla toimiva menetelmä rakentaa tilaa taisteluvapaalle poikien yhdessäololle. Tällöin voidaan puhua myös sukupuolisensitiivisestä pienryhmätoiminnasta. Isoissa ryhmissä pojille on yleistä kilpaileminen ja tarve toteuttaa itseään toisin kuin pienemmissä, rauhallisissa sosiaalisissa tilanteissa. Pienryhmätoiminnassa ryhmää on hyvä vetää luotettava ohjaaja, joka luo turvallisen tilan nuorille harjoitella sosiaalisia tilanteita, missä pyritään karistamaan ympäristön paineet, jotka luovat pojille tarvetta käyttäytyä toisin, kuin luontaisesti toimisi. Myös Seppilä (2014, 14-16) puhuu, että yhtenä tavoitteena on purkaa yksilön mahdollisuuksia rajaavia käytäntöjä antamalla tilaa erilaisille olemisen kokeiluille ja paikan ottamisille. Tähän pienryhmätoiminta on mainio paikka tarjota tällaisia kokemuksia. Pienryhmätoiminnalla pystytään siis harjoittelemaan sosiaalisia tilanteita sekä tukemaan poikien kehitystä omanlaiseksi mieheksi osana ryhmää. Näillä taidoilla on merkitystä siihen, että tulevaisuudessa nuori kykenee olemaan osa yhteiskuntaa sekä mikä tärkeintä, kokee olevansa oma itsensä yhteiskunnassamme. Näin sukupuolisensitiivistä pienryhmätoimintaa voidaan siis pitää sosiaalisesti vahvistavana toimintana.

5.4 Johtopäätökset

Työmme ohjaajan roolin kuvauksen tarkoituksena ei ole opettaa tai ohjeistaa Poikien Talon työntekijöille, kuinka heidän työtään toteutetaan, vaan enemmänkin antaa tietoa sukupuolisensitiivisyydestä ja sen yhteydestä sosiaaliseen vahvistamiseen toiminnasta kiinnostuneille ja Poikien Talon tuleville vapaaehtoistyöntekijöille. Poikien Talolla työskennellessä tärkeää on kuunteleminen ja läsnäolo, joten ohjaajan roolin miettiminen on aiheellista.

Sukupuolisensitiivinen ajattelu on ikään kuin alisteinen sosiaaliselle vahvistamiselle ja molempien toimintojen tavoitteet ovat hyvin samanlaiset. Ne pyrkivät vapauttamaan yksilön kehityspotentiaalia ja voimistamaan yksilöä, jotta hän kykenisi paremmin toimimaan toimintaympäristössään. Nuorten tukeminen ja identiteetin vahvistaminen palvelee myös yhteisön tarpeita sosiaalipedagogiikan näkökulmasta, koska vahva yksilö kykenee toteuttamaan itseään sekä osallistumaan yhteiskuntaan aktiivisesti. Sosiaalipedagoginen lähestymistapa ja sosiaalinen vahvistaminen käyvät näin ollen käsi kädessä ja sukupuolisensitiivinen poikatyö on eräs sosiaalisen vahvistamisen keino. Mikäli Poikien talon tavoite vahvistaa yksilöä sukupuolisensitiivisin keinoin saavutetaan, tarjotaan yksilölle hyvät mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaan ja näin saavutetaan myös sosiaalipedagogisia tavoitteita.

Teoriatiedon tietäminen ja soveltaminen käytännön työssä on aivan eri maailmansa ja vaatii harjaantumista. Kirjallisuuskatsausta tehdessä olemme alkaneet huomioida enemmän ja enemmän vallitsevia stereotypioita miessukupuolesta sekä ymmärtäneet kuinka helppo niitä on itse huomaamattaan vahvistaa asiakastyössä. Sukupuolisensitiivisen työotteen omaksuminen omaan työhönsä vaatii jatkuvaa itsereflektiota työskentelyssä. Riittävä herkkyys tunnistaa pojan tai miehen luontaisia piirteitä ja samalla ylläpitää luontevaa keskustelua ei ole helppoa ilman näiden tilanteiden tietoista harjoittamista. Pelkkä tietoperusta aiheesta ei vielä takaa, että poika tai mies kokee tulleen kohdatuksi sukupuolisensitiivisesti, omana itsenään.

Mielestämme sukupuolisensitiivisyydestä puhuttaessa tulisi kiinnittää enemmän huomiota sukupuolisensitiivisen ajattelun kehittämiseen. Ajatuksenamme on, että sukupuolisensitiivinen työote näkyisi työnteossa luontevana käyttäytymisenä, eikä teoriatiedon varassa työskentelynä. Tämä lisää asiakastyön luontevuutta ja kohtaamisen onnistumista. Tällaiseen ajatusmalliin pääseminen olisi luontevampaa, jos työpaikoilla ja yleensä sosiaalialalla tunnustettaisiin laajemmin sukupuolisensitiivistä ajattelua.

Työssä tuleekin tietoisesti pohtia sukupuolen mahdollisia vaikutuksia tyttöjen ja poikien sekä naisten ja miesten elämään. Tämä onnistuu pohtimalla kriittisesti muun muassa omaa sukupuolitietoisuuttaan ja sukupuoli-identiteettiään sekä suhtautumista omaan ja toiseen sukupuoleen. Myös omia käsityksiä ja ennakkoluuloja sukupuoliin kohdistuvista odotuksista on syytä käydä läpi. Oleellista on miettiä miten tehdä näkyviksi usein

itsestään selviltä tuntuvia sukupuolieroja, jotta eroihin liittyvään eriarvoisuuteen voitaisiin puuttua. (Heikkinen 2011, 9-10.) Esimerkkinä tästä on, että kielessämme elää vahvana vanhanaikainen kuva siitä, että miehet käyvät töissä ja naiset hoitavat kotia. Tästä on syntynyt ammattinimikkeitä, kuten lakimies, kirvesmies, merimies ja palomies. Myös sana esimies kuvaa hyvin stereotypiaa siitä, että miehet ovat yleensä johtavissa asemissa.

Kuten aiemmin on sukupuolirooleja avattu, ihmisiltä odotetaan usein tietynlaista käyttäytymistä ja toimimista sukupuolen tuomien odotusten mukaan. Sukupuolisensitiivisellä ajattelulla ja työllä pyritään murtamaan näitä ajatusmalleja, jotka painostavat ja ohjaavat ihmistä yhteisesti hyväksyttävään muottiin, vaikka yksilön kokemus itsestään eroaisi tästä muotista. Sukupuolisensitiivinen työ tuo siis apua yksilölle, joka kokee eroavansa yleisistä sukupuolirooleista.

Poikien Talon tavoitteena on sukupuolisensitiivisellä työotteella edistää sosiaalista vahvistamista. Työllämme on työelämäntilaus poikien talolta, joten tutkimme kirjallisuuskatsauksen avulla, minkälainen yhteys sukupuolisensitiivisellä työotteella on sosiaaliseen vahvistamiseen. Työmme todentaa Poikien Talon toimintaa; miksi tarvitsemme tällaista työtapaa? Sukupuolisensitiivistä työtettä on avattu enemmän tyttötyön pohjalta, joten on hyvä, että myös miesten kanssa tehtävästä sukupuolisensitiivisestä työstä kirjoitetaan. Poikien Talo – Oulu edustaa ajattelua, että olemme erilaisia, mutta yhtä arvokkaita ja merkityksellisiä. Poikien Talon slogan on, että ”Tuu omana ittenäs”, joka kuvaa hyvin sitä, millä tavoin poikiin ja miehiin suhtaudutaan. Työllämme pyrimme avaamaan heidän toiminta-ajatustaan sekä tuomaan siihen konkreettista tietoa tutkimuksellisen pohjan kautta. Näin ollen pyrimme myös itse työllämme edistämään Poikien Talon edustamaa ajattelua.

6 POHDINTA

Sukupuolisensitiivisyyttä miettiessä täytyy ymmärtää sukupuolen subjektiivinen kokemus ja sukupuolen tuomat vaikutukset ja omat merkityksensä ihmisten elämässä. Jälkeenpäin ajateltuna tämä oli aika itsestään selvän kuuloista, että sukupuolta käsitteenä täytyy avata laajemmin, jotta voidaan syvemmin perehtyä sukupuolisensitiivisyyteen.

Työtä aloittaessamme meillä oli kolme tavoitekokonaisuutta, eli kirjallisuuskatsaus, jonka tarkoituksena on luoda silmäys käytössä olevaan aineistoon ja kuvata opinnäytetyön tavoitteen kannalta olennainen tieto. Toinen tavoite oli luoda Poikien Talo - Oululle ajankohtainen näkemys saatavilla olevasta tiedosta ja mielellään paloitella se valmiiksi yhteen lähteeseen. Kolmantena halusimme kehittää ammatillista osaamistamme ja todistaa olevamme kykeneviä toimimaan sosionomi – ammattinimikkeen alla.

Mikäli nuoret tutustuvat vastaavaan materiaaliin, on heillä paremmat mahdollisuudet luopua itsen ulkopuolelta tulevista ennakkoasenteista. Näin hän kykenee rakentamaan käsitystään omasta sukupuoli-identiteetistä sekä sen moninaisuudesta, luoden siitä oman yksilöllisen kokonaisuuden. Valtavirrasta vahvasti poikkeavat yksilöt voivat huomata aiheesta jotain uutta ja löytää helpon kokemuksen. Iso osa nuorista kasvaa tasapainoisiksi aikuisiksi, jotka ovat enemmän tai vähemmän tyytyväisiä omakuvaan ja sukupuolikäsitykseensä, eikä tietenkään kukaan aikuinenkaan ole oma täydellinen itsensä ja koe täydellisesti hyväksikäyttäneensä potentiaaliensa. Sukupuolisensitiivisyyden omaksuminen voi ehdottomasti helpottaa jokaisen elämistä ja oman itsensä määrittelyä ja hyväksymistä.

Opinnäytetyössämme olemme puhuneet poikien erityispiirteiden ja – tarpeiden huomioimisesta. Poikien erityispiirteitä emme ole kuitenkaan avanneet enempää, koska se ei noussut missään tuloksissa esille emmekä huomanneet sitä laittaa tietoperustaan. Uskomme, että pojilla on niin kulttuurillisia, kuin paikallisiakin erityispiirteitä, joista varsin paikallisten tutkiminen olisi mielenkiintoista. Kirjallisuuskatsauksemme

tuottamat lähteet eivät avanneet poikien erityispiirteitä juuri enempää, kuin puhumalla siitä, että sukupuolisensitiivisydessä ne tulee ottaa huomioon. Tutkittua tietoa on kuitenkin se, että pojat ovat tyttöjä aggressiivisempia riippumatta kulttuurista ja se näkyy jo kaksivuotiaiden käyttäytymisessä (Likitalo-Lehtinen 1998, 18) sekä pojat ovat tyttöjä temperamenttisempia ja hakevat voimakkaita ärsykeitä sekä ovat fyysisesti aktiivisempia (Else-Quest, Hyde, Goldsmith & Van Hulle 2006, 62–66).

Uskomme, että työstämme on hyötyä Poikien Talo - Oulun vapaaehtoisten ja harjoittelijoiden perehdyttämisessä sukupuolisensitiivisyyteen. Myös Poikien Talon näkyvyys lisääntyy yhdellä opinnäytetyöllä sosiaalialan opinnäytetöiden tietokannassa. Poikien Talosta kiinnostuneiden alan opiskelijoiden ja työntekijöiden on helpompaa tutustua Poikien Talon työöteeseen, kun sanat sukupuolisensitiivisyys ja sosiaalinen vahvistaminen on jossain lähteessä pyritty avaamaan tarkemmin koskien Poikien Taloa. Sosionomin koulutuksessa ei peruskursseilla liikaa perehdytä sukupuolisensitiivisyyden maailmaan, joten voi todeta että ainakin omaa tietoa ja tietoisuutta aiheesta työ on lisännyt ja näin työ on osittain kohdannut tavoitteen, joka on ammatillinen kasvu. Myös kokemuksemme työelämän kentältä ovat osoittaneet, että sukupuolisensitiivisyys ja sosiaalinen vahvistaminen ovat melko vähän tunnettuja termejä, joten työmme lisää tietoisuutta heille ja tuleville sosiaalialan työntekijöille.

Työtä tehdessä olemme hahmottaneet enemmän ja enemmän kuinka sukupuolisensitiivinen työote todella luo sosiaalista vahvistamista. Vahvistuneilla nuorilla on paremmat edellytykset osallistua sosiaaliseen ulottuvuuteen ja halutessaan, jopa osallistua yhteisöllisiin toimintaan, kuten harrastuksiin. Tietoperustassamme kerroimme, että sosiaalisen vahvistamisen tavoitteena on parempi elämä. Terminä parempi elämä on mielestämme subjektiivinen kokemus. Sukupuolisensitiivisellä työotteella nuorten itsetunto ja itsetietoisuus voidaan saada nousemaan, jolloin myös voidaan saavuttaa parempaa elämää, eli tapahtuu sosiaalista vahvistamista.

Opinnäytetyöprosessi ei tuntunut ylitsepääsemättömältä, vaikka kokemustietoa kirjallisuuskatsauksesta ei yksikössämme juuri ollut. Ohjaajilta ja opettajilta saimme apua ja vinkkejä tutkimuskirjallisuudesta, mutta montaa kirjallisuuskatsausta ei ollut meitä ennen tehty. Meitä myös kehoitettiin tarkastelemaan aikaisemmin tehtyjä kirjallisuuskatsauksia, mutta töiden arvostelusta ei ollut tietoa, joten oli haastavaa

päätellä mitkä ratkaisut olivat toimineet ja mitkä eivät. Erityisesti tietoperustan kokoaminen tutkimustavasta oli vaativaa. Konkreettista ohjetta tutkimuksen suorittamiseen emme löytäneet ja jouduimme usein etenemään yrityksen ja virheen kautta.

Pyrimme toteuttamaan kirjallisuuskatsauksen tavalla, että se olisi toistettava ja kirjassimme ylös tarkasti mitä teimme minkäkin tietokannan kanssa sekä minkälaisia hakusanoja käytimme. Tämä osoittautuikin yllättävän työlääksi, koska tietokannat lähes poikkeuksetta vaativat omanlaisensa katkaisumerkit ja boolean operaattorit. Kokeilimme lukemattomia hakusanoja, kunnes tietokanta kerrallaan aloimme löytää aiheellista tietoa sopivissa määrissä. Kävimme myös konsultoimassa koulumme kirjaston hakupalvelujen ammattilaista ja hän näytti meille vihreää valoa. Siitä huolimatta mietimme, olisimmeko voineet valita tietokannat eri tavalla. Englannin kielistä lähdemateriaalia ei löytynyt aiheen tienoilta ollenkaan. Ulkomaisia tietokantoja käyttäessämme tulosten määrä ylitti mahdollisuuksien rajat käydä läpi niitä yksitellen. Hakusanoina käytimme ”gender sensitivity” sekä ”social empowerment”. Haun tuottamat tulokset eivät otsikoiden perusteella vastanneet lainkaan omaa työtämme. Jäimme miettimään, miten hakusanoja olisi tullut muotoilla, jotta sukupuolisensitiiviseen poikatyöhön liittyviä hakutuloksia olisi löytynyt. Emme epäile, etteikö siitä olisi kirjoitettu muuallakin kuin Suomessa. Muutamat tietoperustassa käyttämämme suomen kieliset lähteet eivät hakutuloksissa nousseet ollenkaan esille, vaikka ne selvästi kuvasivat aihettamme. Käyttämämme hakusanat myöskin hyväksyttiin tiedonhaun ammattilaisella, joten emme usko hakutavan olleen väärä. Tästä huolimatta oli kokemuksemme se, että löydöksiä oli yllättävän vähän ja tutkimusta aiheesta tarvitaan lisää.

Koulutuksemme on ohjannut ajattelua sukupuolisensitiiviseen suuntaan, mutta ideana sitä ei ole aikaisemmin kiteytetty varsinaisesti mihinkään termiin, joten käytännössä sitä on ollut hankala ottaa osaksi ajattelua, johtuen kielellisen ajattelun rajoituksista. Sukupuolisensitiivisyys on vähän puhuttu aihe sosiaalialalla, sen näkyväksi tuominen on tärkeää, koska vasta sen jälkeen pystytään muuttamaan ihmisten käsityksiä sukupuolen tuomista odotuksista, jotka voivat vahvistaa kielteisiä vaikutuksia ihmisen sukupuoli-identiteettiin. Meidän mielestämme on tärkeää, että tämän kaltainen ajattelu huomioitaisiin elämässä ja haluamme hyödyntää sitä myös työssämme.

Olemme miettineet jatkokehitysmahdollisuuksiksi työllemme. Laajassa mittakaavassa sukupuolisensitiivisen poikatyö ja sosiaalisen vahvistaminen tarvitsevat enemmän kirjoitettua materiaalia suomen kielellä. Kuten kirjallisuuskatsauksemmekin osoittaa, erilaisia ja erilaajuisia tutkimuksia aiheesta on tehty, mutta varsinaisia oppikirjatyyliin kirjoitettuja teoksia on hyvin vähän. Näiden lisääntyminen olisi mielestämme suotavaa ja edesauttaisi poikatyön kehittämisessä.

Työelämän yhteistyökumppaniamme, Poikien Talo – Oulu, voisi hyödyntää mahdollisessa tulevassa tutkimuksessa, jos meidän aiheitamme käsiteltäisiin tarkemmin Poikien Talon toimintaan liitettynä. Kiinnostavaa olisi kuulla Poikien Talon nuorten kokemuksia siitä, kuinka he ovat tulleet huomioiduksi miehenä ja omana itsenään toiminnan yhteydessä. Erityisesti pitempään Poikien Talon toiminnassa olleilta pojilta ja miehiltä olisi mielenkiintoista kuulla kokemuksia nimenomaan tästä aiheesta. Haasteena toki on saada talolla käyville nuorilta riittävästi informaatiota tutkimusta varten, mutta haasteena tämä varmasti olisi mielenkiintoinen ja antoisa. Tällaisen tutkimuksen tekeminen todennäköisesti vaatisi luottamuksen muodostamista haastateltavien kanssa, joka taas voisi vaatia sitä, että haastattelijan pitäisi itse olla toiminnassa mukana jonkin aikaa, että luottamus kerkeäisi rakentumaan. Laajempaan tutkimukseen voisi olla, että tutkittaisiin poikien subjektiivista kokemusta omasta elämänlaadusta pidemmällä ajanjaksolla vaikka ylempää AMK-tutkintoa suorittaessa. Esimerkiksi jonkin aikaa toiminnassa mukana olleita poikia haasteltaisiin ja kysyttäisiin kokemuksia Poikien Talosta, sen merkityksestä ja vaikutuksista omaan elämänlaatuun. Samantyylinen kysely tehtäisiin uudestaan samoilta pojilta esimerkiksi 6-12 kuukauden jälkeen ja vertailtaisiin tuloksia. Tutkimuksessa oleellista olisi se, että voitaisiin todentaa sosiaalisen vahvistumisen tapahtumista Poikien Talon toiminnassa. Tämän tyyllisellä tutkimuksella Poikien Talo – Oulu saisi sekä selkeää palautetta omasta toiminnastaan, että todistettavaa, tutkittua tietoa työn vaikuttavuudesta, joka taas on merkittävää tietoa rahoituksen turvaamiseksi toiminnalle.

Jatkokehitysmahdollisuuksia olisi myös siinä, että tutkittaisiin ”oululaisen miehen mallia”. Mitä erityispiirteitä, vai onko sellaisia edes, on oululaisella pojalla tai nuorella miehellä ja miten näitä erityispiirteitä voisi hyödyntää Poikien Talo – Oulun toiminnassa. Oman kokemuksemme mukaan, varsinkin uusien kuntarajojen myötä, Oulun sisällä on eroja poikien käyttäytymisessä ja kiinnostuksen kohteissa. Näiden

tiedostaminen ja hyödyntäminen voisi tuoda Poikien Talon toiminnalle uusia piirteitä. Tutkimuksen voisi toteuttaa esimerkiksi kirjallisella kyselyllä eri alueiden peruskoulujen yhdeksäsluokkalaisille ja vertailla tuloksia sekä etsiä yhdistäviä trendejä ja eroavaisuuksia kiinnostuksen kohteissa.

Paikallisuutta voisi hyödyntää tutkimuksessa esimerkiksi niin, että tutkittaisiin oululaisten nuorten miesten tarpeita sosiaalisen vahvistamisen kentällä. Onko oululaisilla nuorilla miehillä jotain erityispiirrettä, mikä vaatisi huomioimista sosiaalialalla ja erityisesti Poikien Talo – Oululla? Tällaisen tutkimuksen toteuttamisessa voisi hyödyntää eri sosiaalialan toimipisteiden kokemuksia tämän hetken oululaisista nuorista miehistä ja heidän ongelmistaan.

LÄHTEET

Anttonen, E. 2007. Sukupuolisensitiivisyys kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Birmingham, P. 2000. Reviewing the Literature. Teoksessa *Researcher's Toolkit: The Complete Guide to Practitioner Research*, 25–40. Toim. David Wilkinson

Cooper, H. 1998. *Synthesizing Research: a Guide for Literature Reviews*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Else-Quest, N. M., Hyde, J. S., Goldsmith, H. H. & Van Hulle, C. A. 2006. Gender difference in temperament: a meta-analysis. *University of Wisconsin – Madison. Psychological Bulletin* 132 (1), 62-66.

Harju, A. 2005. *Yhteisellä asialla: Kansalaistoiminta ja sen haasteet*. 2.painos. Vantaa: Dark Oy.

Herranen J. & Lundbom P. 2011. Sosiaalisen vahvistamisen ajankohtaisuus. Jatta Herranen & Tuija Lundbom (toim.), *Teoksessa Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Hoikkala, T. & Sell, A. 2007. *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Hakapaino Oy.

Holm, S. & Laukkanen, M. 2007. *Pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet*. Opetusmateriaali. Helsinki: Aksidenssi Oy.

Hämäläinen, J. 1999. *Johdatus sosiaalipedagogiikkaan*. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Hämäläinen, J & Kurki, L. 1997. *Sosiaalipedagogiikkaa*. WSOY, Helsinki.

Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.) 2001. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY.

Johansson, K. & Kontio, E. 2007. Teoksessa Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R.-L.(toim.) Turun Yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja. A:51/2007. Turku: Turun yliopisto.

Heikkinen, L. 2011. Jokainen poika on omanlaisensa poika: päiväkodin sukupuolisensitiivisen poikien kanssa tehtävän työn kehittämishanke. Lahden ammattikorkeakoulu.

Kananoja, A. & Karjalainen, P. & Laiho, K. & Lähteinen, M. & Marjamäki, P. & Sarvimäki, P. & Seppänen, M. 2007. Sosiaalityön käsikirja. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy

Kankkunen, P & Vehviläinen – Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. WSOYpro Oy.

Kokko, S. Lehtori. OAMK. Haastattelu 27.3.2014.

Leino-Kilpi, H. 2007. Kirjallisuuskatsaus - tärkeää tiedon siirtoa. Teoksessa Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R.-L. (toim.) Turun Yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja. A:51/2007. Turku: Turun yliopisto, 2.

Likitalo-Lehtinen, O. 1998. Ovatko pojat kasvatuksen ongelma kasvattajien käsityksiä. Teoksessa S. Keskinen & K. Lehtonen(toim.) Tytöt ja pojat – samanlaisia ja erilaisia. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Tutkimuksia A:187. Painosalama Oy, 18.

Markus, J. 2014. Poikien talon työntekijä. Haastattelu 13.2.2014.

Mehtonen, T. 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Jatta Herranen & Tuija Lundbom (toim.), Teoksessa Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Mönkkönen, K. 1999. Sosiaalipedagogiikan käytännön sovelluksia. Kuopion yliopisto.

Mäki, S. 2013. Narratiivinen tutkimus miesten kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen kokemuksista sosiaalityön asiakkuudessa. Tampereen yliopisto.

Niemi, P. 2001. Identiteetti, muutos ja toimintaympäristö. Psykologia 1–2.

Nuorisolaki 72/2006. www.finlex.fi Viitattu 7.11.2013.

Hast, S & Toivanen, T. 2011. Poikien kesken : Pienryhmätoiminta arjen hallinnan tukena. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Poikien talo. 2014. Hakupäivä 22.11.2014. <http://poikientalo-oulu.fi/>.

Rissanen, M. 2012. Pojasta onnellinen mies riippumatta mistä tulee, kenestä tykkää tai mihin uskoo: Sukupuolisensitiivinen poikatyö osaksi oululaista nuorisotyötä. Tornion humanistinen ammattikorkeakoulu.

Seppilä, S. 2014. Pojat ja dialoginen kohtaaminen. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Punnonen, V. 2007. Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.), Teoksessa Nuorisotyötä on tehtävä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Anttonen, E. 2007. Sukupuolisensitiivinen työote kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä: Verkkokurssin sisällön tuottaminen. Kehittämishankeprojekti. JAMK.

Karman, T. 2009. Sukupuolisensitiivistä työtä oppimaan: Kokemuksia Tampereen Tyttöjen Talon sukupuolisensitiivisestä työstä. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus. Verkkojulkaisu. Helsinki: Tilastokeskus. Hakupäivä 21.5.2014. <http://tilastokeskus.fi/til/tyti/>

Torraco. R. 2005. Writing Integrative Literature Reviews: Guidelines and Examples. Human Resources Development Review 4: 3.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 6. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012-2014. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet. Hakupäivä 4.10.2014. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/periaatteet>.

Hakusanalla löytyneiden tulosten määrä kyseissä hakukoneissa.									
Hakusana/Database	ARTO	Aleksi	Melinda	Ebsco/AS/ERIC	Ggl scholar	Thesens	TamPub		
Sensitiivi*	25	33	130	0			1563	675	
Social empowerment (fraasihakuma)	0	0	471	11413	2328	28600	1875	822	
Gender sensitivity (fraasihakuma)	0	0	20	75	459	1140000	983	976	
sukupuolisensi*	19	21	60	0			213		
Sosiaali* vahvista*	18	66	19	0			28794	29	
Syrjätty* ehkäisy*	25	29	146	0			2993		
Syrjätty * ehkäisy* (fraasihakuma) and nuor*			94						
Syrjätty* AND ehkäisy* AND poikatyö							16	1	
Syrjätty* AND ehkäisy* AND sukupuoli*							6	52	20
Syrjätty* AND ehkäisy* AND sukupuoli*							126	13	
Syrjättyminen AND ehkäisy AND sukupuoli*							24		77
Sosiaali* AND vahvista* AND sukupuoli*							295	52	
Sosiaalinen AND vahvistaminen AND sukupuoli*							45		
Sosiaalinen vahvistaminen sukupuoli*							49		
Sukupuolisensitiivinen poikatyö									

Hakuprosessimme antoi laajan määrän lähteitä ja halusimme liittää lyhyet otteet niistä, jotta tiedonhaluiset voivat helposti tutustua aiheeseen. Alla lueteltuna kyseiset teokset.

"Jokainen poika on omanlaisensa poika": päiväkodin sukupuolisensitiivisen poikien kanssa tehtävän työn kehittämishanke. Heikkinen Laura. 2011. Ylempi AMK/Gradu. Lahden ammattikorkeakoulu.

"Pojasta onnellinen mies riippumatta mistä tulee, kenestä tykkää tai mihin uskoo": Sukupuolisensitiivinen poikatyö osaksi oululaista nuorisotyötä. Matti Rissanen. 2012. opinnäytetyö/kandi?.Humak

"Pojat ja dialoginen kohtaaminen." Sami Seppilä. 2014. Ylempi AMK/Gradu.Humak.

"Sukupuolisensitiivinen työote kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä": Verkkokurssin sisällön tuottaminen. Anttonen Erja. 2007. Kehittämishankeprojekti. JAMK.

"Poikien kesken : Pienryhmätoiminta arjen hallinnan tukena" Sini Hast ja Tiina Toivanen. 2011. Opinnäytetyö/Kandi. Humak.

"Narratiivinen tutkimus miesten kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen kokemuksista sosiaalityön asiakkuudessa." Mäki Sanna. 2013. Gradu. ULA.

"SUKUPUOLISENSITIIVISTÄ TYÖTÄ OPPIMAAN": Kokemuksia Tampereen Tyttöjen Talon sukupuolisensitiivisestä työstä. Karman Taina. 2009. Opinnäytetyö. Humak.

Sukupuolen määrittely – Yhteiskunnallinen, biologinen, kulttuurinen

"Pojasta onnellinen mies riippumatta mistä tulee, kenestä tykkää ja mihin uskoo": Sukupuolisensitiivinen poikatyö osaksi oululaista nuorisotyötä. Matti Rissanen. 2012. Sivut 14–26, 40-42.

Yleismaailmallisesti ajatellaan, että sukupuoli jakautuu kahteen sukupuoliluokkaan; mies ja nainen. Sukupuoli on monimuotoinen kokonaisuus, jossa on erilaisia ilmenemismuotoja. Sukupuoli on myös biologinen ominaisuus, johon kuuluu psyykkinen, sosiaalinen, aistillinen sekä juridinen kokemus. Sukupuoli ei ole joko-tai vaan siihen kuuluvat sukupuolen eri ulottuvuudet ihmisessä ja siihen voivat vaikuttaa erilaiset subjektiiviset kokemukset omasta sukupuolestaan. Sukupuolen moninainen luonne on syytä tunnistaa ja ottaa huomioon nuorta kohdatessa sillä erilaisuutta hyväksyvä ilmapiiri tukee jokaisen yksilön taitoa elää sukupuolisessa maailmassa.

Sukupuolisensitiivisyydessä perusajatuksena on, että sukupuoli on muutakin kuin biologiaa. Se on yhteiskunnallinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja historiallinen kokonaisuus. Yksinkertaistaen sukupuolisensitiivinen poikatyö tarkoittaa sitä, että toisaalta kannustetaan poikia olemaan juuri sellaisia kuin he ovat, rohkaistaan heitä omien tunteidensa kanssa ja toisaalta muokataan yhteiskuntaa entistä suopeammaksi ja suvaitsevammaksi myös poikien kasvun osalta yksilö kerrallaan.

Sukupuolisensitiivisen työn periaatteena on antaa kaikille tilaa kasvaa oman identiteetin mukaiseen sukupuoleen. Ihmisen tietoisuutta omasta sukupuolesta tuetaan, jotta hän kykenee löytämään ja kasvamaan omaan sukupuoli-identiteettiinsä. Sukupuolisensitiivisyys mahdollistaa poikien ja tyttöjen erilaisuuden hyväksymisen ja samalla yhdenvertaisuuden edistämisen. Tällöin saadaan esille sukupuolten erilaiset tarpeet, kokemukset ja erityispiirteet.

Erityisesti poikien ongelmana on yksinäisyys lapsuudessa ja nuoruudessa. Kasvuun ja kehitykseen kuuluu sukupuolen sisäinen kamppailu maskuliinisuudesta ja oikeanlaisena miehenä olemisesta. Tämä miehisyyskamppailu rasittaa poikien elämää ja heidän keskinäisiä suhteitaan. Tällöin pojat eivät ole tai eivät uskalla olla keskenään levollisesti.

Ohjattu pienryhmätoiminta rakentaa tilaa taisteluvapaalle poikien yhdessäololle. Jännitteettömän ilmapiirin synnyn kannalta pienryhmätoiminnassa on tärkeää kohdata pojat yksilöinä. Pienryhmätoiminnassa tärkeää on myös yksilöiden fyysinen ja psyykkinen turvallisuus. Avoimuus, luottamus, hyväksyminen, tuen antaminen ja sitoutuminen ryhmään ovat avaimia turvallisuuden tunteen synnylle. Myös tasa-

arvoinen ja vastavuoroinen vuorovaikutus ovat tärkeitä ryhmän turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tämä koskee myös ohjaajan roolia, mutta liittyy identiteetin kehittymiseen.

”Poikien kesken : Pienryhmätoiminta arjen hallinnan tukena” Sini Hast ja Tiina Toivanen. 2011. Sivut 38-39.

Sukupuolta voidaan pitää biologisena, sosiaalisena sekä geneettisenä tekijänä, jota pidämme yllä ajattelulla sekä ilmennämme teoillamme. Fyysisten ominaisuuksien, kuten sukupuolielinten mukaan, ihmiset määrittellään naisiksi tai miehiksi. Yksilön sosiaalinen sukupuoli puolestaan rakentuu yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti ja on ajan myötä muuttuva. Sosiaalinen sukupuoli on opittua käyttäytymistä, jolla ilmaistaan yhteiskunnan ja sen kulttuurin mukaista käyttäytymistä sekä odotuksia ja ihanteita, joita naisten ja miesten ulkonäölle sekä käyttäytymiselle asetetaan. Sosiaalinen sukupuoli on sitä, mitä naiseus tai mieheys tarkoittaa tietyssä yhteisössä sekä kulttuurissa tietyinä ajankohtana ja tiettyyn elämänvaiheeseen peilattuna. Geneettisesti eli biologisesti ja sosiaalisesti tarkasteltuna sukupuoli määrittyy sukupuolikromosomien osoittamaan sukupuoleen.

Sukupuolta voidaan määrittää kahdeksan eri osa-alueen avulla. Nämä kahdeksan osa- aluetta ovat sukurauhasten eli munasarjojen ja kivesten määrittämä sukupuoli, hormonien määrittämä sukupuoli, vartalossa ja sen ulkopuolella sijaitsevien sukuelinten määrittämä sukupuoli, toissijaiset sukupuolen tunnusmerkit kuten karvoitus tai rinnat, sukupuoliroolit, yksilön sukupuoli-identiteetti, seksuaalinen suuntautuminen sekä kromosomaalinen sukupuoli. Ihminen kokee ja ilmaisee sukupuoltaan eri tavoin elämänsä eri vaiheissa, jonka myötä sukupuoli sekä seksuaalisuus saavat erilaisia sisältöjä ja merkityksiä lapsuudessa, aikuisuudessa sekä vanhuudessa.

Sukupuolen biologisten eroavaisuuksien myötä miehille ja naisille kehittyvät erilaiset toiminnan ja olemisen tavat, joista muodostuvat sukupuoliroolit. Sukupuoliroolit ovat opittuja käyttäytymismalleja, kuinka naisen tai miehen kuuluu toimia. Sukupuoliroolit voivat vaikuttaa esimerkiksi silloin, kun yksilö valikoi harrastuksiaan tai ammattia. Sukupuoliroolit asettavat monesti naiset ja miehet eriarvoiseen asemaan, esimerkiksi työelämän piirissä. Käsitteellä sukupuoli-identiteetti tarkoitetaan yksilön käsitystä

omasta itsestään miehenä tai naisena. Sukupuoli-identiteetin kehittyminen on mutkikas prosessi, jossa hormoneilla ja keskushermostolla on tärkeä rooli. Yksilö luo nais- tai miesidentiteettiään eli käsitystä itsestään ja oman ruumiin kelpaamisesta, monen vuoden ajan ennen kuin hän saavuttaa sukupuolikypsyyden.

Sukupuolta, sukupuoliroolia sekä yksilön sukupuoli-identiteettiä määrittävät myös yhteiskunnan luomat sukupuolistereotyytiat. Niillä tarkoitetaan yksilön ominaisuuden, taidon tai kyvyn liittämistä sukupuoleen. Sukupuoleen kohdistetaan nykyisin paljon erilaisia ennakkoluuloja, jotka korostavat naisen ja miehen roolien vastakkainasettelua. Esimerkkejä sukupuolistereotyytioista voisi olla vaikkapa oletus, että kaikki pojat ovat aggressiivisia ja kilpailuhenkisiä ja tytöt puolestaan ovat kilttejä, tunteellisia ja omaavat vahvan hoivavietin. Sukupuolistereotyytioiden näkyväksi tekeminen ja kyseenalaistaminen ovat tärkeitä, koska niiden purkaminen on edellytyksenä uuden syntymiselle. Sukupuolistereotyytiat myös rajaavat kaikki yksilöt samanlaisiksi, tyyppillisiksi ”miehiksi” tai ”naisiksi”. Tällöin yksilöllisille eroille jää liian vähän tilaa. Stereotyytiat voivat myös ohjata tai kahlita yksilön elämänvalintoja sekä mahdollisuuksia.

”Narratiivinen tutkimus miesten kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen kokemuksista sosiaalityön asiakkaidessa.” Mäki Sanna. 2013. Sivut 20–30.

Sukupuolta määritellään usein biologisten ominaisuuksien mukaan. Sosiaalista sukupuolta määriteltäessä sisällytetään siihen myös sukupuolen kokemukselliset, kulttuurilliset, persoonalliset, sosiaaliset ja juridiset ominaisuudet. Sosiaalinen sukupuoli on liitoksissa käyttäytymiseen, sukupuoli ikään kuin esitetään erilaisen toiminnan kautta. Edelleen toiminta liitetään kulttuuriin, jossa määrittyy eri sukupuolille toivottu tai sallittu käyttäytyminen. Erityisesti yksilön henkilökohtaiset tavat ymmärtää ja toteuttaa sukupuolta sisältyvät sosiaaliseen sukupuoleen.

Sukupuolineutraali lähestymistapa tarkoittaa, että sukupuoli on ohitettu eikä työskentelyn näkökulmasta kiinnitetä siihen erityistä huomiota. Työntekijän kuin asiakkaan suhde omaan sukupuoleen voi olla ”näkyvätön”, sukupuolella ei koeta olevan elämään erityisesti vaikuttavaa merkitystä, sitä ei kyseenalaisteta tai

problematisoida. Usein kuitenkin sosiaalisilla ongelmilla on myös sukupuolista ulottuvuutta niin nais- kuin miesnäkökulmastakin tarkasteltuna.

Sukupuolisensitiivisyyden määrittelyä

”Narratiivinen tutkimus miesten kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen kokemuksista sosiaalityön asiakkuudessa.” Mäki Sanna. 2013. Sivut 20–30.

Sukupuolisensitiivinen ote merkitsee ennen kaikkea sukupuoleen liitettävän teorian hallintaa ja tämän teorian soveltamista käytännön työhön. Työntekijän ja asiakkaan sama sukupuoli voi olla tarpeellista joissain tilanteissa, mutta sen tarpeetonta korostamista tulisi välttää. Tällöin vaarana on, että nostettaessa sukupuoli esiin, voidaan alkaa toistamaan niihin liitettäviä stereotypioita, jolloin työn alkuperäinen tehtävä, perinteisten sukupuoliasetelmien kyseenalaistaminen ja muuttaminen unohtuu. Sukupuolieroa korostaen voidaan joutua tilanteeseen, jossa henkilöä tarkastellaan vain sukupuolensa kautta. Tämän vuoksi on tärkeää, että tiedostetaan, ettei sukupuoli ole pelkästään naisena tai miehenä olemista tai heteroseksuaalisuutta, vaan laajenee kokemuksellisesti kirjavaksi. Työntekijän asenteilla ja uskomuksilla on merkitystä asiakkaan hyvän kohtaamisen kannalta, joten työntekijän on tärkeää pohtia myös omaa suhdetta sukupuoleensa ja yleisesti sukupuoleen sekä seksuaaliseen suuntautumiseen.

”Sukupuolisensitiivinen työote kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä”: Verkkokurssin sisällön tuottaminen. Anttonen Erja. 2007. Sivut 8-9.

Sukupuolisensitiivisyydellä voidaan tarkoittaa sukupuolinäkökulman huomioonottamista kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja toiminnoissa. Sillä voidaan tarkoittaa kykyä tunnistaa miesten ja naisten erilaisuus sekä erot esim. tarpeissa ja viestintä tavoissa sekä kykyä kuunnella ja havainnoida miesten ja naisten erilaisuutta eri konteksteissa. Se on sukupuoleen liitettyjen arvojen ja asenteiden näkyväksi tekemistä ja tunnistamista. Sukupuolisensitiivisyyttä on pidetty edellytyksenä todelliselle sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiselle.

Ajattelutapaa, joka kieltäytyy näkemästä seksuaalisuuden ja sukupuolen kirjoa, ja joka arvottaa yhdenlaista sukupuolen ja seksuaalisuuden ilmaisutapaa toista paremmaksi, kutsutaan heteronormatiiviseksi. Heteronormatiivisuus on määritelty ajattelutavaksi, jonka mukaan maailmassa hahmotetaan olevan vain kahdenlaisia ihmisiä, naisia ja miehiä, ja ettei ihminen voisi olla molempia yhtä aikaa. Ajattelutapaan liittyy toive tai oletus kaikkien yksilöiden heteroseksuaalisuudesta. Muunlaisten seksuaalisuuksien tai sukupuolten olemassaolo kielletään tai niitä pidetään heteroseksuaalisuutta ja kaksinapaista sukupuolijärjestystä huonompina. Heteronormatiivisuus rajoittaa kaikkien ihmisten mahdollisuuksia. Sukupuoleen liittyy monia mieheyksiä ja naiseuksia, maskuliinisuuksia ja feminiinisyyksiä. Siitä huolimatta sukupuoleen kohdistuu suuri yhdenmukaisuuden paine.

Sukupuolisensitiivisyys kattaa myös ajattelutavan ja toiminnan, jossa voidaan arvostaa sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuutta. Tämä tarkoittaa esim. pyrkimystä siihen, että työyhteisössä kaikkia jäseniä kohdellaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti. Se tarkoittaa myös sitä, että esimerkiksi nuorten parissa työskentelevät kykenevät ottamaan huomioon sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden ja olemaan arvottamatta heteroseksuaalisuutta ainoaksi oikeaksi ja toivottavaksi tavaksi sukupuolen ja seksuaalisuuden ilmaisemiseen.

Nuorisotyöhön itsessään liittyy ajatus kasvattamisesta, perinteen tai arvojen siirtämisestä seuraavalle sukupuolelle. Sukupuolisensitiivisyys puolestaan merkitsee tietoisuutta siitä, keneltä ja kenelle siirretään eetosta tietoisuudesta sukupuolisasemasta. Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö ottaa huomioon kasvatustehtävän sekä sukupuolen yhteiskunnallisen merkityksen. Se pohjautuu tietoihin valintoihin ja perusteisiin. Sen avulla voidaan a) vähentää sukupuoliroolien aiheuttamaa jännitettä, b) tarkastella sukupuoleen liittyviä viestejä, c) antaa samaa sukupuolta olevan turvallisen aikuisen tukea ja roolimallia, d) antaa ryhmän tukea ja e) parantaa työn laatua nuorten kasvua ja sen tukemista. Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö antaa ennakkoluulottomasti tilaa erilaisille tyttönä ja poikana olemisen kokeiluille ja paikan ottamiselle.

”Sukupuolisensitiivistä työtä oppimaan”: Kokemuksia Tampereen Tyttöjen Talon sukupuolisensitiivisestä työstä. Karman Taina. 2009. Sivut 22-30.

Sukupuolisensitiivisyydessä sukupuoli ja sukupuolirooli nähdään spektreinä, joista jokainen voi valita itselleen sopivia osia. Sukupuoliherkkä näkemys ei sinänsä korosta eroja, vaan tunnistaa niihin helposti liitetyt stereotyypit ja kahtia jaottelut. Tavoitteena on, että yksilöt voisivat tehdä valintoja omien taipumusten eikä sukupuolen mukaan. Nimensä mukaisesti sukupuoliherkkä näkemys on siis herkkä sukupuolieroille, mutta valmis suhtautumaan kriittisesti niiden stereotypisoivaan ja rajoittavaan puoleen.

Sukupuolisensitiivisyydessä lähtökohtana on, että sukupuoli on muutakin kuin biologiaa. Se on yhteiskunnallinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja historiallinen kokonaisuus. Sukupuolisensitiivinen lähestymistapa mahdollistaa naisten ja miesten erilaisuuden hyväksymisen ja samalla tasa-arvon aktiivisen edistämisen. Sukupuolisensitiivinen työote tarkoittaa sitä, että tunnistetaan sukupuolen vaikutus ihmisen elämään ja hänen tekemiinsä ratkaisuihin. Kyse ei ole kullekin sukupuolelle luontaisina pidettyjen käyttäytymismallien vahvistamisesta vaan niiden näkyväksi tekemistä. Sukupuolitietoisuus tai -sensitiivisyys viittaa siihen, että ollaan tietoisia odotuksista, joita yhteiskunta pojille ja tytöille asettaa. Kun nämä odotukset on tunnistettu ja tiedostettu, niitä voidaan alkaa muuttaa moninaisuutta ja useampia vaihtoehtoja kummallekin sukupuolelle sallivaan suuntaan.

Sukupuolella ja sukupuolta koskevilla käsityksillä on suuri vaikutus ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Tytöille ja pojille sallitaan erilaisia asioita, ja näin jo lähtökohtaisesti sukupuolesta voi tulla myös este ihmisten kyvyille toteuttaa itseään. Käsitksemme sukupuolesta rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja tilalla on suuri merkitys. Kasvaessaan mieheksi/naiseksi ja oppiessaan ilmaisemaan biologista sukupuoltaan kulttuuristen normien mukaisesti, ihminen ikään kuin muovautuu statusrooliin. Sukupuolen statusrooli opitaan kulttuurissa sosialisoinnin kautta. Sitä tapahtuu huomaamatta; ympäristön positiivisella palautteella joko vahvistetaan tai negatiivisella hillitään, ei toivottua sukupuolikäytöstä. Käyttäytymismalleja lapsi saa ympäristöstään: kotoaan, päiväkodista, koulusta ja tietysti myös mediasta.

Nuoren kasvun tukemisessa otetaan entistä enemmän huomioon ne asiat, joihin sukupuoli nuorissa vaikuttaa. Toisaalta taas sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä pyritään siihen, että nuorilla olisi mahdollisimman laajat mahdollisuudet tehdä juuri sitä, mistä he pitävät riippumatta sukupuolesta. Tämä ongelma esiintyy erityisesti

pojilla, sillä yhteiskunta odottaa vieläkin poikien käyttäytyvän sen kapean koodin mukaan, joka tekee heistä lopulta miehiä.

Yksinkertaistaen sukupuolisensitiivinen nuorisotyö poikien osalta tarkoittaa sitä, että toisaalta kannustetaan poikia olemaan juuri sellaisia kuin he ovat, rohkaistaan heitä omien tunteidensa kanssa ja toisaalta muokataan yhteiskuntaa entistä suopeammaksi ja suvaitsevammaksi myös poikien kasvun osalta.

Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö auttaa tunnistamaan sukupuolisuuteen liittyvää moninaisuutta, mutta siinä otetaan huomioon kuitenkin yksilölliset erot. Sukupuolisensitiivisyys on herkkyyttä tunnistaa omassa toiminnassaan esimerkiksi ohjaajana niitä mahdollisesti tiedostamattomiakin tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, miten poikiin/tyttöihin suhtaudutaan eri tilanteissa. Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö tarkoittaa tyttöjen ja poikien erityistarpeiden- ja ongelmien tunnistamista heidän voimaannuttamiseksi, syrjäytymisensä ehkäisemiseksi ja elämänhallinnan tukemiseksi. Päämääränä sukupuolisensitiivisessä työssä onkin sovittaa yhteen itsetuntemusta lisäävä tunnetyöskentely, sosiaalisia taitoja lisäävä roolityöskentely, taidollisia puolia tukeva kulttuurinen nuorisotyö sekä tiedostamista edistävä kriittinen ajattelu ja medianlukutaito.

Tavoitteena sukupuolisensitiivisessä työssä on tunnistaa sukupuoleen liitetyt stereotyyppit ja kahtiajaottelut. Ajatuksena on, että yksilöt voisivat tehdä valintoja omien taipumustensa, ei sukupuolen mukaan. Nimensä mukaisesti sukupuoliherkkä näkemys on siis herkkä sukupuolieroille, mutta valmis suhtautumaan kriittisesti niiden stereotypisoivaan ja rajoittavaan puoleen. Sukupuolisensitiivisessä työssä pyritään laajentamaan tietoisesti muuttia, joita tytöt ja pojat itselleen ja toisilleen asettavat.

Sukupuolisensitiivistä työtettä voidaan toteuttaa sekä yhden sukupuolen ryhmissä että sekaryhmissä. Kuuluminen omaan sukupuoliryhmään ja siihen kiinnittyminen tukee myös suhdetta vastakkaiseen sukupuoleen. Omasta sukupuolesta voi olla ylpeä ja sitä ei tarvitse vähätellä tai hävetä. Kun tuntee juurtuvansa omaan sukupuoleensa, on mutkattomampaa arvostaa myös toista sukupuolta.

Sukupuolisensitiivinen työote nuorisotyössä

”Poikien kesken: Pienryhmätoiminta arjen hallinnan tukena” Sini Hast ja Tiina Toivanen. 2011. Sivut 40–42.

Sukupuolisensitiivisen työtteen lähtökohtana on ajatus siitä, että omaan sukupuoleen identifioituminen on osa tervettä kasvua. Sukupuolisensitiivisen työtteen avulla pyritään vahvistamaan itsetuntoa ja arvostamaan toista sukupuolta. Parhaimmillaan sukupuolisensitiivinen työote auttaa nuorta löytämään yhteyden toiseen sukupuoleen ja ymmärtämään oman sukupuolensa erityispiirteet vahvuuksiksi.

Käytännössä sukupuolisensitiivinen työtteen toteuttaminen alkaa sukupuolen vaikutusten tunnistamisesta yksilön elämään ja ratkaisuihin. Sukupuolisensitiivinen työote ei kuitenkaan tarkoita sukupuolelle luontaisiksi koettujen käyttäytymismallien vahvistamista, vaan ennemminkin niiden huomioimista sekä näkyväksi tekemistä. Sukupuolisensitiivisen työtteen avulla on tarkoitus purkaa naisten ja miesten kahtiajakoa ja kannustaa sen sijaan tasa-arvoisuuteen sekä kasvuun omaksi itseksi. Sukupuolisensitiivisen työtteen käyttöönotto vaatii aikaa. Se etenee prosessimaisesti ja monesti sukupuoleen liittyvien käsityksien tarkastelu voi herättää myös ristiriitaisia tunteita. Sukupuolisensitiivisen näkökulman oivaltaminen voimavaraksi voi olla haasteellista, sillä sukupuolieriytyneet toimintamallit ovat monesti tiukassa. Sukupuolierojen tietynlainen korostaminen tuo sivutuotteena myös vahingossa sen, että samalla uusinnetaan ja tuotetaan sukupuolieroa. Tärkeää sukupuolisensitiivistä työtettä toteuttaessa onkin pyrittävä purkamaan ja kyseenalaistamaan sukupuoliin liittyviä ennakko-oletuksia. Tulee myös muistaa, että yksilölliset erot voivat olla suurempia kuin sukupuolten erot. Sukupuolisensitiivisen työtteen toteuttaminen vaatii siis ohjaajalta äärimmäistä tilanneherkkyyttä, älyllistä sekä emotionaalista tasapainoilua ja kriittistä suhtautumista sukupuolirooleihin ja eritoten oman toiminnan arviointia.

Sukupuolisensitiivinen työote nuorisotyössä tarkoittaa poikien ja tyttöjen erityistarpeiden sekä erityisongelmien tunnistamista ja sen avulla tehtävää nuorten voimaannuttamista, syrjäytymisen ehkäisyä ja elämänhallinnan sekä osallisuuden tukemista. Tavoite on vahvistaa nuorten emotionaalista, sosiaalista sekä kulttuurista hyvinvointia. Sukupuolisensitiivisellä työotteella tuetaan nuoria löytämään omanlainen naiseus tai mieheys erilaisten mallien ja vaihtoehtojen joukosta. Tarkoitus on tarjota

erilaisia mahdollisuuksia ja tapoja oppia arvostamaan itseään. Nuorisotoiminta voi olla parhaimmillaan paikka erilaisille identiteettikokeiluille, joiden avulla nuoren on mahdollista löytää oma identiteettinsä ja itselleen sopivia olemisen tapoja, olivatpa ne sitten perinteisempiä tai vähemmän perinteisiä.

Sukupuolisensitiivinen työote luetaan myös sosiaalisesti vahvistavaksi työotteeksi, sillä sen avulla voidaan tukea nuorta kehittymään omaksi erityiseksi itsekseen ja tarjota monenlaisia vaihtoehtoja olla nuori. Sukupuolia koskevia stereotyyppisiä käsityksiä tiedostava nuorisotyöntekijä osaa myös huomioida paremmin milloin ja miten syrjäytymisen vaara koskettaa poikia tai vastaavasti erityisesti tyttöjä.

Sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä on tärkeää huomioida sekä kasvatustehtävä että sukupuolen yhteiskunnallinen merkitys. Työotteen tulee perustua tietoihin valintoihin sekä perusteisiin. Onnistuneella sukupuolisensitiivisellä työllä voidaan parantaa työn laatua. Parhaimmillaan sukupuolisensitiivisen nuorisotyön avulla voidaan vähentää sukupuoliroolien rajoittavuutta, tarkastella sukupuoleen punoutuvia viestejä, tarjota vertaisryhmän tuomaa tukea ja antaa samaa sukupuolta oleva roolimalli sekä luotettava aikuinen. Sukupuolisensitiivisesti tehtävässä sosiaalisessa nuorisotyössä alkuoletus on, että jokainen nuori tarvitsee luotettavan ja ymmärtäväisen aikuisen läsnäoloa, innostamista, tukea ja eritoten hyväksyntää ja välittämistä. Sosiaalisella nuorisotyöllä tarkoitetaan yleisesti nuorten parissa tehtävää ennaltaehkäisevää sekä erityistä tukea tarvitseviin nuoriin kohdennettua osallistavaa ja toiminnallista työmallia.

Ohjaajan/kasvattajan rooli/vastuu/toiminta

”Jokainen poika on omanlaisensa poika”: päiväkodin sukupuolisensitiivisen poikien kanssa tehtävän työn kehittämishanke. Heikkinen Laura. 2001. Sivut 9-10.

Kasvattajan vastuulla on tiedostaa oman toimintansa sukupuolistavat käytännöt, koska hän toimii aikuisena esimerkkinä kasvavalle nuorelle omia toimintamalleja, asenteita ja arvoja siirtäen eteenpäin. Käytännöt ovat opittuja kulttuurisia toisintoja ja sen vuoksi se vaatiikin henkilökohtaista reflektointia arvojen, asenteiden ja normien osalta.

Kasvattajan tulisi pyrkiä tunnistamaan ja paikantamaan yhteiskunnan kuin yksilön elämäänkin vaikuttavat sukupuolistavat rakenteet ja prosessit.

Työssä tuleekin tietoisesti pohtia sukupuolen mahdollisia vaikutuksia tyttöjen ja poikien sekä naisten ja miesten elämään. Tämä onnistuu pohtimalla kriittisesti muun muassa seuraavia asioita suhteessa omaan toimintaansa.

- omaa sukupuolitietoisuutta ja sukupuoli-identiteettiä sekä suhtautumista omaan ja toiseen sukupuoleen
- omia käsityksiä (ja niihin sisältyviä ennakkoluuloja) tytöistä ja pojista ja tyttöihin ja poikiin kohdistuvista odotuksista
- kasvumahdollisuuksien ja tilan antamista tytöille ja pojille
- normeja ja sääntöjä, jotka torjuvat väkivaltaista ja itsearvostusta uhkaavaa fyysisistä ja psyykkistä ylivallan käyttöä ja
- Miten tehdä näkyviksi usein itsestään selviltä tuntuvia sukupuolieroja, jotta eroihin liittyvään eriarvoisuuteen voitaisiin puuttua.

”Pojat ja dialoginen kohtaaminen.” Sami Seppilä. 2014. Sivut 14-16.

Nuoriso- ja kasvatustyön alueella sukupuolisensitiivinen työote määrittellään pääasiassa tyttöjen kanssa tehtävän sukupuolierityisen työn yhteyteen ja nuorisotyön alueella onkin saanut kritiikkiä poikien sivuuttamisesta. Sukupuoli määrittää yksilön mahdollisuuksia sukupuolesta riippumatta. Sukupuoleen liittyvät ulkoiset odotukset konkretisoituvat sosiaalisesti rakentuneisiin stereotypioihin, jotka ohjaavat myös poikien sosiaalista ja toiminnallista kenttää. Sukupuolisensitiivinen kohtaaminen on mahdollista silloin, kun työntekijällä on kyky ja tahto tunnistaa näitä erilaisia syvään juurtuneita yksilöä rajoittavia kulttuurisia käsityksiä ja oletuksia.

Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen keskeinen lähtökohta on, että sukupuoli ei saisi olla kenellekään toiminnan ja tekemisen este. Elämme kuitenkin maailmassa, jossa tietyistä havaittavista fyysisistä piirteistä seuraa jyrkkää jaottelua. Sukupuolisensitiivisen työotteen avulla tätä sukupuolen mukaan jaoteltua todellisuutta pyritään kehittämään

kaikkia huomioivaksi ja tukevaksi. Sukupuolisensitiivisyyden yhtenä tavoitteena on purkaa yksilön mahdollisuuksia rajaavia käytäntöjä antamalla tilaa erilaisille olemisen kokeiluille ja paikan ottamisille.

Käytännön työssä on oltava tarkkana, ettei työskentely ole väkinäistä ja päälle liimattua, vaan kohtaamisen on merkittävä aidosti jokaisen yksilöllisyyden huomioon ottamista. Työntekijän tehtävä ei ole luoda uusia rajoja, vaan rikkoa vanhoja. Tärkeää onkin pitää huolta, ettei kohtaaminen saa valmiiksi määritellä tai lokeroida nuorta. Tämä työntekijän ei-tietämisen tila on avainasemassa tavoitettaessa myös pojat, jotka eivät sovi valtavirran määrittelyyn.

Sukupuolisensitiiviseen työotteeseen sisältyy olennaisesti omien lähtökohtien, arvojen ja normien reflektointi. Sukupuolinormien ja -stereotyyppien kriittinen tarkastelu ja itsetuntemus ovat merkittävä osa sukupuolisensitiivisen työn laadukasta ammatillista osaamista. Itsereflektio on sukupuolisensitiivisen työn ehdoton edellytys. Työotteen edellyttäessä tiedostamista omista käsityksistään on kasvattajan kysyttävä itseltään, miten voin toimia sukupuolisensitiivisesti. Täten työntekijä tulee paljastaneeksi myös omia ennakkoluulojaan. Siksi sukupuolisensitiivisyys vaatii työntekijältä rohkeutta reflektoida omia käsityksiään, toimintaansa ja määrittämiään kriittisesti. Konkreettisesti sukupuolisensitiivistä työtettä kehitetään tarttumalla näihin sosiaalisesti rakentuneisiin käsityksiin, jotka voivat määritellä valmiiksi poikien kohtaamista.

Sukupuolisensitiivinen työote merkitsee kriittistä asennetta vallitsevia sosiaalisia ja kulttuurisia käsityksiä kohtaan. Kriittinen asenne vuorovaikutustyössä on työntekijältä uskallusta kyseenalaistaa valmiit oletukset, jotta hän voisi hahmottaa sitä moninaisuutta, joka sukupuoleen liittyy. Sukupuolisensitiivisyys on väline, jolla jokainen voi löytää itselleen sopivia olemisen tapoja ja rakentaa omaa identiteettiään ilman tiukkoja rajoja.

Sukupuolisensitiivinen työote on sosiaalista vahvistamista ja ennaltaehkäisevää työtä yksilön ja yhteisön kasvun tukemiseksi. Lähtökohtana sukupuolisensitiivisyydelle on ottaa huomioon ja tunnistaa eri sukupuoliin liittyviä erityistarpeita pyrkimyksenä vahvistaa nuoren emotionaalista, kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Käytännössä tämä vahvistuminen voi pojalle tarkoittaa, että hän pystyy säilyttämään perusturvallisuuden

tunteen tasapainon ollessa uhattuna. Erja Anttonen on määritellyt sukupuolisensitiivisen työtöteen päämääräksi pyrkimyksen tarjota moninaisia edellytyksiä kasvaa itseään arvostavaksi yksilöksi osaksi erilaisuutta arvostavaan yhteisöön.

Tavoitteet sukupuolisensitiivisessä työssä voi kiteyttää pyrkimykseen mahdollistaa pojille turvallinen olo kasvaa itsensä näköiseksi. Itsensä arvostamisen esteeksi pojille on usein kasautunut sosiaalisesti rakentuneita odotuksia pärjäämisestä. Tämä merkitsee työskentelyä poikien tunteiden ja identiteetin rakentumisen kanssa.

Sukupuolisensitiivinen työ on vuorovaikutusta, jonka kurssimainen opettaminen on haastavaa, koska kyseessä on myös kohtaamiseen olennaisesti liittyvät henkilökohtaiset asenteet, ajattelutapa ja arvojen ilmentymä. Näiden sisäistäminen vaatii pidempikestoista prosessointia sekä kykyä ja halua kasvuun itsereflektion avulla.